

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az egyházjog tanítása.

A jogakadémiáknak kormányrendelet által megállapított tanterve szerint az egyházjogot egy féléven át hetenként hét órán kell tanítani. Vagyis az anyag heti két órával többet kap, mint például az óriás terjedelmű magyar közigazgatási jog és éppen annyit, mint a magyar alkotmány- és jogtörténelem.

Aránylag tehát — már viszonyítva a többi tárgyakhoz — tekintélyes hely van biztosítva az egyházjognak a jogi tantervben. Mint vizsgálati tárgy is kellő figyelemben részesül. Ott szerepel úgy a jogi, mint a politikai doktori fok elnyeréséhez szükséges szigorlatokon és az államtudományi államvizsgálaton is. A Wlassics tervezete pedig a második alapvizsgálat tárgyává akarja tenni.

Mig hazánkban a felekezeti házassági jogok rendszere dívott, azt lehetett volna gondolni, hogy tán a házassági jogi résznek tulajdonítható az egyházjog tanulmányának emez előtérbe állítása. Ámbár a föltevés akkor sem lesz vala jogosult, mert hiszen az államtudományi államvizsgálatnál világosan mondja az útasítás, hogy annak tárgya az egyházjog, „mint az egyházak alkotmányának és közigazgatásának joga.“ Ma pedig, az állami házasságjog idején, erről a feltevésről szó sem lehet.

Arról sem lehet beszélni, hogy az egyházjog, mint kánonjog, mint jogtörténeti alapvető studium foglalna helyet a jogi tantervben. Mert bár mennyire kevésé átgondoltnak tartjuk is mostani jogi tantervünket, mégis nyilvánvaló, hogy ha ez okból vétetik fel, — nem a negyedik évfolyamon, az államtudományi tárgyak között, — hanem az első, az európai jogtörténettel kapcsolatban kap helyet, — és nem az államtudományi államvizsgálatra, hanem az első alapvizsgálatra íratik elő.

„Az egyházak alkotmányának és közigazgatásának joga.“ Nyilvánvalólag ennek kell tehát lennie az egyházjognak úgy, amint az a jogi tantervben szerepel.

Ám ha ez, akkor valóban érthetetlen az az elbánás, a miben az egyházjog egyetemeken és jogakadémiáinkon részesül. Értem annyiban, amennyiben majdnem mindenütt és mondhatni csaknem kizárólag római katolikus egyházjogot adnak elő, ellenben a többi vallásfelekezetek egyházjogáról alig esik szó.

Hogy ez általában a jogi képzés szempontjából méltán kifogásolható, az egészen természetes. Szinte kinos dolog, mikor látjuk, hogy tudományosan képzett, előkelő állásu, a jogtudományjal szívesen foglalkozó — s tegyük hozzá még: református vallásu — egyén nem bir tudomással arról, van-e különbség konvent és zsinat között, — holott, hogy a congregatio sancti officii, meg a super negotiis episcoporum miféle feladatokat végez, — nagyon jól tudja. Vagy, hogy más vallásfelekezetről vegyek példát, kinos dolog, mikor jogászokból álló társaságban nem birják eldönteni, hogyan választják a balázsfalvi érseket, azt ellenben szegről végre el tudják mondani, miképpen megy végbe a bibornokok beiktatása. Vitatkoznak a felett, vajjon az egyházi adókat kötelessége-e a közigazgatási közegeknek behajtani, mig azzal tisztában vannak valamennyien, hogy a pápa már 18 éves egyént is delegálhat bírónak.

De ez az állapot elvi kérdéseket is érint. Törvénybe volna iktatva a bevett vallásfelekezetek egyenlősége és viszonyossága. Nos, ezzel az egyenlőséggel és viszonyossággal miképpen egyeztethető össze az, hogy mig a protestáns, az óhitű, a zsidó fiúnak apróra meg kell tanulni a római katolikus egyházjognak minden részletét, addig a protestáns, a keleti egyházjogot nem-

csak a római katolikusnak nem *kell* tanulni, de azon vallástelekezethez tartozónak sem *lehet*.

Végül ami minket protestánsokat legközelebről illet, ránk nézve ez az állapot még különösen azért is nagyon hátrányos, mivelhogy mink királyi papság népe vagyunk. A római katolikus, az orthodox hitű jogász, ha nem volna is járatos saját egyházának jogában, abból az egyházra valami nagy hátrány úgy sem származik. Csak a hierarchia tagjai értsék jól a maguk dolgát s megy minden jól, mint a karika csapás. Ám minálunk az egyház kormányzata java részben nyugszik a világi elemen. Mert a paritás csak a felsőbb fokokban van keresztülhajtva, — a legalsóbb fokon ellenben, a presbiteriumban (— sőt vár feladat az egyházközség közgyűlésére is —) a világi elem dominál. Nekünk baj tehát különösképpen, ha ifjainknak nincs módjuk egyházunk jogát alaposabban tanulni.

A katolikus, meg a királyi katolikus, sőt az állami jogakadémiákon is római katolikus vallásu tanár adja elő az egyházjogot. Ezekről nincs mit várni az abuzus megszüntetésére nézve. Ugyanigy van a kolozsvári egyetemen is. (Ámbár éppen most a kolozsvári egyetem egyházjog professora, úgy látszik, szakítani fog a hagyományos eljárással.) A budapesti egyetem jogikarán az egyházjog egyik tanára református vallásu, de az is csakugy római katolikus egy-

házjogot ad elő. Ám mit szóljunk mindezek ellen, mikor saját protestáns jogakadémiáinkon sem igen van másképpen.

Ez bizony nem jól van így.

Nem foglalkozom ugyan az egyházjog tanításával, de azért körülbelöl ismerem az okokat, amelyek miatt ez az állapot előállott.

Egyik protestáns, vagy mondjuk közelebről: kálvinista egyházjog-irodalmunk szegénysége. Hiszen igaz, még tankönyvet sem tudna a tanár adni hallgatói kezébe olyat, amiből protestáns egyházjogot rendszeresen tanuljanak. A Kovács Ferenczé nagyon is vázlatos és el is avult. A Kovács Alberté, bár rendkívül sok becses anyagot tartalmaz, nézetem szerint szintén nem megfelelő. Nyilván tendentiosus munka, aminek célja volt hatni az 1881-i zsinatra. Sokkal nagyobb benne az igyekezet arra, hogy visszataszítóvá tegye a tisztántulak „hierarchikus törekvéseit”, semmint a valódi Kálvin-féle alkotmány megismertetésére. Amivel távolról sem akarok levonni a nagy tudományu szerző kiváló érdeméből. Egészen természetes törekvés, hogy egyháza törvényhozásának tevékenységét szerinte legjobb irányba terelje. S megint természetes, hogy e törekvése közben nem tudott ment maradni azoktól a hibáktól, a melyek iránymunkáknál rendszerint feltalálhatók. Amellett Kovács Albert — bár művéből kitetszőleg elítéli a politikai liberalismust — talán kelleténél jobban libera-

TÁRCA.

A D A T O K.

a papi és tanári lakások történetéhez.

(Folytatás és vége.)

A királyi parancshoz esatolt lajstrom által felsorolt ötvenhet városi közház körül csak azokat idézem, amelyek érdeklődésünk körébe esnek; — a többieket tehát egyszerűen mellőzöm.

A resolutio szerint a városéi:

1. A *consistorialis ház*, a helv. hitv. nagy templom környékén, amely házban a predikátorok, professorok és világiak tanácskozásokat tartanak és vallási dolgokat tárgyalnak. (in qua per praedicantes, professores item et saeculares consistoria celebrantur et religionis negotia tractantur.)

2—11. A városhoz közel lévő ispotálybeli közházak kivételével (mert ott is lakik egy predikátor és egy kántor) a város kebeleiben van *tíz* ház, amelyek négy predikátor, ugyanannyi professor és két kántor lakásául szolgálnak. (Exceptis domibus publicis in xenodochio sie communiter vocitato, ac prope Civitatem habito existentibus (nam et ibi unus praedicantius et unus cantor residet) in gremio ejusdem civitatis per quatuor prae-

dicantios, et todidem professores, ac duos cantores inhabitantur, domus no. 10.)

12—19. Az utcákban vannak olyan közházak, amelyekben a helv. hitv. kisebb leánygyermek tanítólaknak. Ezeknek száma 8. (Hinc inde in plateis dantur domus tales publicae, in quibus helv. confessioni addicti instructores minorenium puellarum habitant, no. 8.)

20. Majorság vagy inkább sütőház, amely — amint jelentik — a helv. hitv. kollégiumhoz tartozik. (Alodium vel potius domus pistricia ad collegium helveticum uti refertur pertinens.) (Rescriptum regium ad hungarico-aulicam — 1759. dec. 5. És: Intimatum administrationis scepusiensis. 1759. dec. 18. Protoc. Rest. 1760 : 229—245. ll.)

Elképzelhetjük, mekkora megdöbbenéssel, milyen aggodalommal töltötte el a város kálvinista előjáróit ez a királyi rendelet. Előttük volt a szatmári hitsorsos atyafiak szomorú esete. És előttük száz meg száz példája az erőszaknak és hajmeresztő igazságtalanságnak. A gyöngébb Szatmárral már elébb kegyetlenül elbánt a protestantizmus elnyomásában fáradhatatlan munkálkodó kormány. Ott már 1749-ben megtiltotta a helytartótanács a ref. lelkészeknek és tanároknak a városi pénztárból való fizetését. Sőt ott tovább is mentek a jogtalan hatalmaskodás terén. 1752-ben elvették a ref. egyháztól a vásárvám és malom javadalmat, melylyel pedig az erdélyi nemzeti fejedelmek ajándékozták meg; szigorúan megtiltották „diáktartás” cím alatt a hivek közt önként kivetett minden adót és adományt. 1754-ben

lis. Legalább magam részéről túlhajtásnak találom pl. azt a tanítást, amely szerint ő azt az álláspontot, hogy az egyház elveitől eltérő tanítás miatt a papot mint a papi hivatal viselésére alkalmatlant ki lehet tenni hivatalából, — amellet hogy catholicismusnak, még képmutatásnak is bélyegzi, — mert — ugymond — mindenki maga ítéli meg, hogy melyik egyházhoz kíván tartozni. Általában úgy látszik, hogy az ő könyve ugyanazt az irányt képviseli, amelyet az ezen egyházjogtant is közrebocsátó „Protestáns theologiai könyvtár“ban megjelent Lang-féle Dogmatika, ami pedig — nem érték ugyan a hittudományhoz, de úgy vélem — lehet protestáns, de nem kálvinista. Mindezekhez még a Kovács könyve a magyar protestáns egyházak mai alkotmányának megalkotása előtt keletkezett, és teljesen ki is ment a forgalomból.

Szóval hát nincsen alkalmas tankönyv. Amire ugyan azt lehetne mondani, hogy hiszen nem az a tanár kötelessége, hogy tankönyvből tanítson. Tessék írni tankönyvet, vagy tessék előadásaival pótolni a tankönyv hiányát. Am igaz. Azonban itt újabb nehézségekkel találkozunk. A magyar protestáns egyházjognak még kuffőit is nehéz föl kutatni. A német irodalom meg — amire mi magyarok tudományos munkálkodásunkban szívesen támaszkodunk — inkább általában protestáns, mint specialiter kálvinista.

Node ezeket a nehézségeket le lehetne küz-

deni. A Kálvin Institutiójának tanulmányozása sem volna ördögi mesterség, kivált most, amikor nemsokára új fordításban is meg fog jelenni. Azonban ahhoz, hogy valaki ilyen nehéz, hogy ugymondjam úttörő munkára vállalkozzék, két dolog szükséges: lelkesedés egyrészt, — a siker reménye másrészt.

Lelkesedés! Hiszen van lelkesedés a fiatalokban. Am én azt tapasztaltam, hogy a fiatal ember rendszerint olyan tudományszakkal kezd lelkesebben foglalkozni, amelyet nagyhatású tanára megkedveltetett vele. Hiszen éppen ebben nyilvánul a tanárok ereje. Hogyan keressünk lelkesedést a kálvinista egyházjog tanulmányozására, mikor annak tanítása rendszerint a zsinati törvények rideg ismertetésében áll, ha ugyan még ebben is áll. Ez ugyan még nem inspirál senkit bővebb tanulmányozásra.

Ami pedig a gyakorlati eredményeket illeti, gondolom Pikler Gyula mutat rá egyik munkájában arra, hogy nálunk a tudományok művelése is az egyetemi tantárgy-beosztásnak megfelelőleg történik. Vagyis — és ez szinte természetes is — ki-ki oly módon igyekszik valamely tudományágban munkálkodni, hogy e munkaságára alapon tanári székhez juthasson.

Ez a szempont pedig protestáns egyént nem igen biztathat az egyházjog művelésére. Jelenlegi viszonyaink mellett nem lehet kilátás arra, hogy királyi (— a vallás- és tanulmányalaphól fentar-

pedig a helytartó tanács egy tollvonással eltörölte az egyik ref. lelkési állomást, sőt jezsuitákhoz méltó hamis ürügy alatt bezáratta a szatmári ősi kollegiumot is. (Révész Figyelm. 1874: 93—120. ll.)

Sajnos, böles és körültekintő előjáróink tanácskozásának részleteit nem ismerjük. De bizvást feltehetjük róluk, hogy minden eshetőségre gondolva, minden következményt elméjükben jól megfontolva állapodának meg a kívánt jelentés tartalmára, sőt minden egyes kifejezésére nézve is. A feliratot, mint Szücs István mondja „alattvalói alázatos hangon ugyan, de férfiasan erős tollal“ *Domokos* Lajos főjegyző, a Márton főbíró fia, fogalmazta, aki „itt adott legelsőbben okot arra, hogy későbbi időkben reá, az akkori hatalom neheztelésének egész sulya nehezedjék.“ (Szücs Debrecen tört. III. 786. l.) E nagybecsű okirattól ezuttal csak azt idézem, amit a tanács és választott közönség a parochiális házakra és utcai elemi iskolákra nézve felvilágosításul adott a királyi felségnek. Imé:

1. A Consistoriális ház, amelyben tudniillik a kántorok egyike lakik, hozzátartozik a tiz parochiális házhoz, a melyek a következő pontban számláltatnak elő. Ezek valóságos száma tehát az igazság ellenére szaporítatott meg egy házzal.

2. Való, hogy ugyanott a hely. hitv. egyház belső tisztviselői és gondnokai tanácskozásokat tartanak, melyek nélkül az egyház egyáltalában el sem lehet. Ezekben egyházi ügyeket tárgyalnak. Ez nem bűn, sőt

kegyes és szükséges munka, amint ezt Királyi Felsőged igen bölcsen általlátja.

3. Ama tiz ház nem tartozik a városhoz, hanem az egyházhoz. Ez az oka annak, hogy ezekről említést sem tettünk abban a kimutatásban, amelyet a város házairól a kir. szepesi kamarához küldöttünk.

4. Mindezen parochiák annyival inkább is szükségesek, mert bármily legkisebb faluban is vannak parochiális házak a lelkipásztor és tanító számára.

5. Olyan ház, vagy inkább házikó, amelyekben a kisebb leányok oktatói laknak, nem nyolc, hanem csak hét van. Mert két oktató a saját házában lakik. Eme hét ház pedig nem a városé, hanem hasonlóképpen az egyházhoz tartozik, mint olyanok, amelyeket e célra a leányok szülei vásároltak meg, vagy építettek fel.* Tehát a város házai közé semmiképpen nem számíthatók ezek is, valamint a sütőházikó sem, a mely a hely. hitv. collegiumhoz tartozik. („Circa specificationem domorum per Regio Cameralem Administrationem nobis acclusam observamus: 1o. Domum consistorialem in

* E lap 1901. évi folyamában (Adatok a debreceni leánynevelés történetéhez c. a.) már kimutattam, hogy a cegléd-utcai leányiskola-házat egy kegyes polgárosszony hagyományozta cegléd-utcának; a német- és miklós-utcai leányiskolaházakat pedig a XVIII. század első felében az illető utcák a magok pénzén szereztek.

tott —) sőt állami jogi tanintézeteinkben protestáns vallásu egyén kerülhessen egyházi katedrara. Ez a katolikusok privilegiuma. Ha már most azon az egy pár református jogakadémián, amelyen a tanári javadalmazás megfelelő, véletlenül fiatal ember tölti be az egyházi tanszéket, természetes, hogy a gyakorlati siker reménye, vagy mondjuk: az életben boldogulhatás nem igen kecsegtet a protestáns egyházi tanulmányozásának nehéz feladatára.

De itt megint kész az ellenvetés: miért nem vállalkoznak hát e bár nehéz, de mindenesetre dicsőségteljes munkára azok, akik már tanítják a protestáns akadémiákon az egyházi jogot?

Erre is megfelelek. Öt protestáns jogakadémiánk közül három követi a kir. és állami jogakadémiák tantárgy beosztását. A másik két tőn rosszabbak a viszonyok. De ezen a három is — mint a kir. és állami jogakadémiákon — az egyházi jog a magyar alkotmány és jogtörténettel meg az egyetemes európai jogtörténettel együvé van foglalva. Három nagy tárgy tehát egy ugyanazon tanszéken. Ember az magáért, ki a három közül egyből tud végezni valóban tudományos, alapvető munkát. Lehet-e aztán csodálni, ha a három közül emez egynek nem az egyházi jogot választja bármelyik tanár is? Nem a tárgy könnyebbsége miatt. Bizony valóban tudományos művelése akár a magyar, akár az európai jogtörténetnek nem kevesebb nehézségbe

ütközik, mint az egyházi jogé. De amaz okoknál fogva, amiket már előbb érintettem.

A jogtörténet művelésére már az egyetemen inspiratiót nyertek. A protestáns egyházi jogéra ellenben nem. Azután meg az is emberi dolog, és pedig dicsérendő emberi dolog, ha tudományos ambíciójuk magasabbra ösztönzi őket. Egyetemi katedra felé. És erre jogtörténelmi tanulmányok alapján sokkalta több kilátás van, mintha a protestáns egyházi joggal foglalkoznak. Lehet-e csodálni, ha munkálkodásuknak gyümölcsét is élvezni óhajtják? Hiszen az Irás szerint is méltó a munkás a maga bérére.

Sőt ettől eltekintve: ha valaki a jogtörténet művelésére szánja magát, — irodalmi munkásságáról tudomást vesz az egész magyar tudományos világ. Foglalkozzék ellenben a protestáns egyházi joggal: sokkalta kisebb olvasó és elismerő közönségre számíthat.

Pedig, mint mondtam, nem csekély érdeke volna református egyházunknak az, hogy a protestáns egyházi jog és különösen a Kálvin-féle egyházi alkotmány alaposan taníttassék.

Egy zsidóvallásu ismerősöm annyira beleszeretett a budapesti egyetem nagytudományu — különben református vallásu — egyházi jog tanárának előadásai révén a római katolikus egyházi alkotmányba, hogy ezért lett római katolikus vallásu. Mi pedig még a magunk ifjai-
val sem tudjuk alaposan megismertetni és meg-

qua nempe alter cantorum habitat, comprehendit inter illas 10 parochiales domos, quae ibidem sequenti puncto enumerantur, adeoque hic statim praeter verum auctus est numerus effectivus una domo. 2o. Verum est ibidem per ecclesiasticos et curatores saeculares ecclesiae helveticae confessionis consistoria haberi, quibus ecclesia tam universa carere non potest; tractantur in iis negotia ecclesiastica, quod non est crimen, sed opus pium et necessarium, uti Majestas Vestra Sacratissima sapientissime intelligit. 3o. Domus illae 10 non pertinent ad Civitatem, sed ad ecclesiam. Et haec est ratio, quod in specificatione domorum civitatis Regio Ceme-rali Administrationi Scepusiensi per nos submissa nullam eorum mentionem fecerimus. 4o. Sunt omnes parochiales adeoque necessariae, nam in minimo etiam qovis pago dantur domus parochiales pro ministro et ludi magistro. 5o. Domus illae, vel potius damunculae, quas instructores puellarum minorenium inhabitant, non sunt octo, sed tantum septem. Duo enim instructores proprias habent domos. Septem vero illae domunculae non pertinent ad civitatem, sed pariter ad ecclesiam, velut a parentibus puellarum in hunc finem emptae vel aedificatae, quae proinde in numerum domorum civitatis nullatenus referri possunt, prout nec illa pistoria domuncula, quae ad Collegium helv. conf. spectat. (Relatio ad Ssmam Caesareo-Regiam Ap. Mattem. Aláírva: Judex Senatus, Tribunus Plebis et El. Jur. Communitas L. Reg. C. Debr. 1760. febr. 13. Prot. Rest. 1760 258—294. II.)

Debrecen város főbírója, tanácsa, népszószólója és választott hites közönsége így és ilyen nehéz veszedelmes körülmények között, ezektől mintegy kényszerítve jelenti ki ünnepélyesen Mária Theresia királynő színe előtt, hogy mindazon házak (természetesen a debreceni polgári jog szerint hozzájuk csatolt telkekkel, határaikkal, minden tartozékaikkal együtt), amelyekben a debreceni helv. hitv. egyház lelkipásztorai, kántorai és tanítói, nem különben a kollégium tanárai laknak, nem a városéi, hanem az *egyháziéi*. Bizonyosan abban a reményben és meggyőződésben tettek ilyen vallást, mert így mégis inkább biztosíthatónak vélték e javak használatát az egyház részére, mintha ugyanezeket a város birtokaiul ismerik el. Ez a közokirat jellegével bíró írásbeli nyilatkozat ugyan még mindig nem az, amelyet a debreceni egyház presbiteriuma is, a tisztántúli egyházkerület is keres. De azt tartom, mégis nagyon fontos okmány, úgy a természetbeli tanári lakások fellett folyó vitára, mint általában véve Debrecen város és a debreceni egyház történetére nézve.

A kérdésben lévő tíz parochiális házat, valamint az utcai leányiskolákat a már idézett felterjesztés jelöli meg közelebbről. (A város birtokában lévő házak számát 57 helyett éppen húszszal kevesebbre, tehát 37-re teszi s ezeket egyenként megnevezi.) Aligha csalódom, ha rámutatok, hogy e tíz parochiális ház 1760-ban a következő volt:

A) a nagytemplom környékén:

szerettetni egyházszervezetünket. Holott a mi kálvinista egyházalkotmányunknak is van annyi szépsége, mint a római katolikusokénak. Sőt talán még több, mert ebben nincs ellenkezés, Jézus tanításával az emberek egyenlőségéről.

Legalább azokban a főiskoláinkban, amelyek theologusok képzésével is foglalkoznak, — kívánatos volna külön egyházi tanszéket szervezni s azt betölteni olyan egyénnel, aki theologiai ügy, mint jogi képzettséggel bír és ilyen módon lehetővé tenni, hogy a kálvinista egyház jogparlagon heverő tudományára egyházunk jövő vezéreit alaposan oktathassák.

Olyan áldozat volna ez, mely bőven megterülne a jövő nemzedék lelkesedésében.

Panaszkodunk az egyház iránti közönyről. Csoda-é? Ignoti nulla cupido.

Máramarossziget, 1903. jan. 5.

Dr. Kun Béla,
jogtanár.

TANÜGY.

A gyermekek erkölcsi megóvása.

(Folytatás és vége.)

Azon eszközöket, melyekkel a tanítóság hozzá járulhat a gyermekek erkölcsi megvédéséhez, két csoportba oszthatjuk. Az egyik csoportba azok tartoznak, a melyek az erkölcsi érzület ébrentartására és ápolására szolgál-

nak, a másik csoportba tartozók amaz óvintézkedéseket foglalják magukban, a melyek arra vannak hivatva, hogy az erkölestelenség terjedését meggátolják. Megjegyzem, hogy az utóbbi körbe tartozó eszközök jó része csakis az államnak áll rendelkezésére, mivel csakis az állam képes a törvény szigorával érvényt szerezni minden intézkedésének.

Az erkölcsi érzület ápolására szolgálnak a következő eszközök:

1. A vallásos erkölcsi nevelés, mely nem pusztán a vallástan tanításának keretében eszközöndő, hanem a tárgyak kapcsolódása folytán lehetőleg más tantárgyak keretében is előmozdítandó.

2. A tanító személyes jó példája, mely annyira fontos feltétel a vallásos erkölcsi nevelés sikerének biztosítására, hogy eme feltétel hiányában teljesen kárba vész a tanítónak minden elméleti tanítása.

3. A miniszter által az 1902. év folyamán elrendelt ifjusági egyesületek az ismeretek terjesztésén kívül, kell hogy elsőrangú feladatuknak tekintsék az erkölcsi-érezület ápolását is. A miniszter által kiadott alapszabálytervezet 2. §-a mondja: „Az egyesület célja: a tanköteles kort túlhaladott ifjuságnál a hazafias érzületnek, a vallásos erkölcsi életnek ápolása, a hasznos ismereteknek terjesztése; az ifjuságnak illem és tisztességre való szoktatása. E végből felolvasásokat, előadásokat rendez, ifjusági könyvtárt alapít, nemesen szórakoztató mulatságot rendez, daloskört szervez.” Tehát a vallásos erkölcsi élet ápolását is célul tűzi ki a miniszter. Sőt az egyesületi élet irányítására hivatott elnöknek is kötelességévé teszi, hogy ez irányban tegye meg kötelességét. Az alapszabálytervezet 9. §-a ugyanis ezt mondja: „Az elnökök tiszte abban áll, hogy a tagok tisztességes és erkölcsi magaviseletére minden nyilvános helyen, különösen pedig mulatságokon felügyelnek, az az ellen vétőket megintsék s a súlyosabb eseteket a választmánynak bejelentsék.” A választmány pedig a 13. §.

1. Méliusz Péter családjától 1575-ben vásárolt ház. (Ma főt. Kiss Áron püspök ur lakása.)

2. A reformatio előtti plebánia (A hol a volt gazdasági iskola és az egyházi hivatalok épülete áll.)

3. Az ezzel délfelől szomszédos parochia, mely a XVII. század második felében került a város vagy az egyház kezébe (E területen áll Nagy András kántor lakása s az új konsistoriális ház egy része.)

4. A régi nagytemplommal észak felől szomszédos parochia, melyet 1632-ben vásárolt a város. (A gályarab lelkészek emlékoszlopa helyén feküdt.)

5. Pesti Máté által 1682-ben hagyományozott parochia (Az Egyház-tér keleti oldalán, most bérház van a helyén; Egyház-tér 5. sz. ház.)

6. Bacsoni Andrásné utódaitól 1704-ben a város által vett parochia. (Most Piac-utca 2. sz. bérház.) Valószínűleg:

7. Az Egyház-téren ma 8. számmal jelölt tanári lakás és

8. ugyancsak az Egyház-téren 10. számmal jelölt tanári lakás. Hogy e két utóbbi mikor és mihódon került a város, illetőleg az egyház birtokába: azt még eddig ki nem deríthetem.

B) a kistemplom környékén:

9. Részben Püspök István által 1700. körül hagyományozott parochia. (Széchenyi-utcán.)

10. Király István által 1742-ben hagyományozott parochia (Piac-utcán.)

Az utcai leányiskolák felől már jóval kevesebbet tudunk mondani. De talán közeljárom a valósághoz, ha a cegléd, német, miklós és varga (sz.anna) utcaiakon kívül a már 1760. körül fennállott leányiskolák közé sorolom a Péterfia, Csapó és Mester-utcában levőket is. Nyolcadik és kilencedik hihetőleg a Kismester és Kispéterfia-utcai iskola volt.

Ime néhány érdekes lap, mit Clio írott tele Debrecen város ama nehéz megpróbáltatásokkal teli éveiről, mikor az volt a mindenható clerusnak a korona által is buzgón támogatott jelszava: Vita protestantium est mors pontificiorum! (A protestánsok élete a pápisták halála!) mikor tehát az eretnekséget gaz gyanánt irtották, hogy egy vallásúvá tehessék Magyarországot és mikor ez ősz kálvinista város történelmének ama dicső emlékü korszakát, melyben a politikai, vallási és társadalmi élet az ó-szövetségi theokrátiát követte, a hatalmi önkény erőszakosan megszüntette.

Zoltai Lajos.

szerint, ha a vétséget bebizonyítottak találja, az illetőre büntetést szab. A büntetés fokai: megintés, dorgálás, az egyesületből rövidebb, vagy hosszabb időre való kizárás.

Az ifjúsági egyesületek minden elképzelhető nemes célt szolgálhatnak. Felhasználhatók a hazafias érület ápolására és a közügy iránt való érdeklődés felkeltésére is. De viszont olyan érzelmeket is felkelhetnek, melyek ugy a valláserkölesi nevelésnek, mint különösen az állam céljainak nagy kárára lehetnek. Lelkiismeretlen vezetők felhasználhatják államellenes üzelmekre, éppen azért az ifjúsági egyesületek vezetőinek megválasztása nagy gondot igényel, s az államnak okvetlenül biztosítania kell ezekre való befolyását.

4. Gyermekekothonok létesítendők, a hol felügyelet alatt töltheti el idejét az ifjuság. Nemes szórakozással és lelkének művelésével töltheti itt el azt az időt, melyet most más hely hiányában esetleg erkölcstelen társaságban pazarol el.

5. Megyénként erkölcsjavító egyesületek és nevelőintézetek szervezendők.

6. A szülék nagyon különböző műveltségi fokkal bírnak, nem ért minden szüle a neveléshez, sőt mondhatjuk, hogy kevés szüle neveli helyesen gyermekeit. Gyöngesége legtöbb szülének, hogy nem ismeri gyermekének hibáit, a szeretet vakokká teszi őket. Ezen hiány pótlására szolgálának a szülékkel közösen tartandó értekezletek, a hol a tanító a családi nevelés hiányaira rámutathatna és kifejthetné a helyes családi nevelés elveit s megbeszélhetné velök bizonyos terdeségeket és hibákat, melyeket egyik-másik gyermeknél megfigyelt. Célszerű volna az ilyen helyes nevelési elveket népies iratok segítségével terjeszteni a nép között.

8. A társadalmi nyomor és erkölcstelenség együtt szoktak terjedni. A társadalmi nyomor végső oka pedig legtöbb esetben a gazdálkodni nem tudás és a pazarlás. Nagy hatással volna az ifjakra, ha őket a takarékosagra is nevelnék, épen ezért takarékosági szövetkezetek létesítendők filléres betétekkel.

9. A katonaság közt az erkölcstelenség terjedésének a forrása az a körülmény is, hogy a katona erkölcsepítő olvasmányokkal egész katonai szolgálat ideje alatt nem bír. Már maga az unalom ráviszi őket az erkölcstelen beszédre s olyan helyek felkeresésére, a hol erkölcseik csak romolhatnak. Megvagyok győződve, hogy a testi fáradalmaktól elgyötört katona, ha erkölcsepítő olvasmányokat adnak kezébe s olyan olvasó szobákról gondoskodnak számára, a hol más nemes szórakozást is találhat s ha esetleg katonai ismereteket is terjesztő szaklapot adnak kezébe (mely az ő értelmi színvonalának tekintetbe vételével készült): akkor nem fogja üres idejét erkölcstelen helyeken erkölcsrontó szórakozásokkal eltölteni.

Tehetünk továbbá olyan óvintézkedéseket, melyek az erkölcstelenség terjedését meggátolni vannak hivatva. Ezek a következők:

1. Az alkoholizmus s a szesz italoknak mérték-telen élvezése, mint köztudomásu nagy erkölcsmromoló hatással van. Nemcsak anyagilag teszi tönkre népünket, hanem az erkölcsei züllésnek, betegségnek és sok bünténynek is ez a forrása. Más államokban mindinkább nagyobb mérvet öltenek azok a törekvések, melyek az állam kényszerítő beavatkozását követelik, sőt egyes államok már törvénnyel is igyekeznek korlátozni. Amerikai hírek beszélnek olyan államról is, melyben a szesz italokat csak orvosság gyanánt szabad árulni gyógyszerárakban, s egy ilyen államban

állítólag hosszú idő óta egyetlen büntény sem fordult elő. Nagy baj, hogy minden államnak egyik jelentékeny jövedelmi forrását képezi a szeszfogyasztás, de ennek dacára is már több állam még jövedelmeinek csontkításával is tett óvintézkedéseket az alkoholizmus terjedésének meggátolására, Franciaországban a protestáns egyház maga is hozott már létre egy gyógyintézetet az alkohol betegek gyógyítására, e mellett igen sok mértékletességi és alkoholelles szövetkezetet létesített. Követeljünk mi is az államtól is óvintézkedéseket de igyekezzünk már most is alkoholelles szövetkezetet létesíteni.

2. Igyekezék az állam bizonyos óvintézkedésekkel a vidék elnéptelenedését és a nagy városi proletárság szaporodását meggátolni, mert a munkanélküliség s a költséges városi élet számtalan ember nyomorúságának az okozója.

3. Az ifjuság eltöltandó a korai korcsmazástól, a nyilvános kártyajátékoktól, a bálók és mulatságok korai és szülei felügyelet nélkül való látogatásától, valamint a fonókákban való gyülekezéstől. A mindkét nemű ifjuság játszóterei sem hagyandók teljesen felügyelet nélkül.

4. Igen nagy erkölcsmromoló hatással bírnak nemcsak a gyermekek, hanem még a felnöttek erkölcseire nézve is a hírlapokban minduntalan tárgyaltatni szokott erkölcstelen hírek, a különféle erkölcstelen izü reklámok s különösen az apró hirdetések. Az állam a hírlapokkal szemben rendelkezik kényszerítő eszközökkel, tehát az állam tiltsa el a lapoknak minden olyan közlemény felvételét, a mely a jó erkölcsekkel ellenkezik.

5. A ponyvairódalom rémtörténetei, népünk jó részének napjainkban is első rangu olvasmányai közzé tartoznak és ezeknek legnagyobb része erkölcstelen irányzattal is bír. Az állam tiltsa el ezeknek nyomtatását és árulását s csakis az erkölcsei tekintetben teljesen kifogástalanul szerkesztett iratok terjesztése engedélyezendő.

6. Az erkölcstelen képek és iratok terjesztői büntetendők.

Ilyen sok oldalú intézkedéssel biztosítható volna a gyermekek erkölcsei megóvása. Az erkölcsöknek az egész társadalomban való virágzásával pedig a hazafiai erény és vallásos érület is folytonosan emelkednek.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Az országos özvegyárvai gyámintézetből kimaradt lelkészi özvegyek.

A mult évi májusi egyházkerületi közgyűlés, az egyházkerületi pénzügyi bizottság javaslata alapján az országos özvegyárvai lelkészi gyámintézet részéről segélyezésben nem részesülhetett lelkészi özvegyek sorsán enyhíteni akarván, megbizást adott az egyházkerületi pénztárnoknak, hogy szedje össze a szükséges adatokat s terjessze be azokat az esperesi karhoz. A megbizásnak elég tétetett, de valószínűleg az idő rövidsége miatt az esperesi kar véleménye nem készülhetett el, s nem juthatott fel az őszi egyházkerületi közgyűlés elé. Hogy a kérdés a tavaszi egyházkerületi közgyűlés idejéig is valamennyire meg legyen világítva e lap t. olvasóközönsége előtt: az egyházmegyéről beérkezett adatokat az alábbiakban óhajtóm megismertetni, közölve az

adatok kapcsában az esperesi kar elé terjesztett jelentés némely részletét is.

Egyházkerületünk 13 egyházmegyéje közül csak a békésbányai egyházmegye az, a melyben — bár mily hitetlenül hangzik is — egyetlen egy özvegy lelkészné sincs, a ki az esperesi értesítés szerint az országos özvegyárvai gyámintézet jótékony segélyezésében ne részesülne. A többi 12 egyházmegyében összesen 133 (egyszázharminchárom) özvegy van, a ki az országos segélyezésből kimaradt. Megvallom, hogy midőn a beérkezett kimutatásokból e nagy szám került elő: meglepett a nem várt eredmény. Hát bizony nagy szám az, pedig az országos gyámintézet működése óta hány meghalt már e kimutatás egybeállítása idejéig? Igaz, hogy jókora részök számottevő segélyezésben részesült s részesül ma is az egyházmegyei pénztárak részéről, de nagy azoknak a száma is, a kiknek egyházmegyei segélyezése nem egyéb koldus-alamizsnánál. Lássuk közelebbről az adatokat.

Egyházmegyénként a következő számok állanak fenn: az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegyében a nevezett segélyezésben nem részesülő özvegyek száma 11; a beregiben 17, a bihariban 11, a debreceniben 9 (jó részt más egyházmegyéből ide költözöttek, de a kiket a kiválóan gondos esperesi kimutatás számon tart); az érmellékiben 6, a felsőszabolcsiban 27, a heves-nagykunságiban 9, a máramaros-ugocsaiban 11, a nagybányai egyházmegyében 6, a nagykárolyiban 6, a nagy-szalontaiban 10 és a szatmáriban 10.

A mi az egyházmegyei gyámintézeti segélyezéseket illeti: ebben a tekintetben az első helyre tehetjük az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye segélyezését, mert a 11 özvegy közül csak egy van olyan, a melyeknek a segélye nem megy felül a 200 koronán, de szerencsére ez az egy özvegy is olyan kedvező anyagi helyzetben van, hogy akár ezt a segélyt is nélkülözhetné. A többi 10 özvegy 500-tól 700 koronáig terjedő segélyezésben részesül. Az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye gyámintézete után mindjárt a debreceni egyházmegye következik, melyben 2 özvegy 300-tól 400 korona, 6 özvegy 500-tól 700 korona segélyben részesül, sőt egynek éppen 1000 korona segély van évenként folyósítva. Tekintélyes segélyt nyújt még a szóban forgó özvegy lelkésznek a felső-szabolcsi egyházmegye is, mert 200 koronától 300 koronáig 19-nek, 300-tól 400-ig 4-nek, 400-tól 500-ig 2-nek, 500-tól 600-ig 2-nek ad segélyt, a mi annál nagyobb elismeréssel találkozhatik, mert ebben az egyházmegyében van legtöbb ilyen országos segélyezésből kimaradt s ma is élő özvegy lelkészné; ezenkívül tudomásunk szerint még az országos gyámintézet segélyezettjeit is számottevő gyámdíjban részesíti.

A segélyezés összegét tekintve a következő összevont számokat találjuk: az egész egyházkerületben 100 korona évi segélyezésen alul segélyeztetik 14 özvegy; ezek közül egy özvegy annyi vagyonnal rendelkezik, hogy ennek következtében kevésbé van arra utalva, hogy külön segélyezésben is részesíttessék. 100 koronától 200 koronáig terjedő gyámdíjban részesül 38 özvegy, a kik közül 13 özvegy túrhetőbb vagyoni viszonyok között él, annál fogva szintén nélkülözheti a külön gondoskodást. Ezeket kívül 200-tól 300-ig 35, 300-tól 400-ig 17, 400-tól 500-ig 4, 500-tól 600-ig 22, 600-tól 700-ig 2 és 1000 korona segélyben 1 részesül. Hát ha a földi javak szerfelett egyenlőtlen mennyiségben oszlanak meg a földtekét taposó halandók között: úgy látszik, hogy ez az egyenlőség még a szabályzatok-

kal körülírt gyámintézeti segélyezések során is megtalálta a kialakulás módozatát s lehetőségét. Nekem soha életemben semmin sem esett meg annyira a lelkem, mint az özvegyen maradt lelkészné sorsán, kivált ha még kiskoru árvák is maradtak az elhalt lelkész után. Évek hosszú során át egybe forr a lelkészcsalád egész valója azzal a többnyire egyszerű hajlékkal, melyben a még mindent rózsás színben látó ifju pár az életet megkezdte. S midőn a hűséges segítő társ, a gyengébb fél, a szerető hitves özvegyen marad: nem elég csapás az élet legnagyobb vesztesége, a családfenntartó, a kenyérkereső fél kidülése: neki megszabott határidő alatt költöznie kell a parochiáról . . . Hova? Erre a kérdésre a szóban lévő 133 özvegy közül 15 vagy 20 ha tudott volna olyan választ adni, a melynek a hallattára a részvét mélységes indulatától el ne facsarodnék az ember szíve. Ettől a keserűségtől még az országos gyámintézet segélyezése sem óvja meg az özvegy lelkésznek. Nagyon tanulságos volna, ha valaki összeszedné az adatokat arra nézve, hogy hányra megy egyházkerületünkben az özvegy lelkésznek száma, szemben az özvegy lelkészekével? Azt hiszem, hogy legalább is olyan arányban túllépi amazoknak a száma emezekét, mint a minő arányban kedvezőlenebb a megélhetési kondíció az özvegy lelkésznek részéről.

Kissé eltértem tulajdonképpen célomtól, de lelkészi szolgálatom idejéből, a midőn két szomszédos egyházban is teljesítettem a kegyeleti évecske alatt a lelkészi teendőik jókora részét, még ma is szomorú emlékek ujulnak meg előttem. Nem csak a gyámoltalan özvegy sorsa indítja meg az ember lelkét, de az árváké is, hát még — mert erre is tudok esetet — a mikor az árva már születésekor árvának született! mikor az édes anyja már szíve alatt hordá a temetés napján a legárvább árvát! . . .

Számot vetve már az egyházkerületi pénztárban kezelt jövedelmi forrásokkal: sajnálattal kell konstatálnom, hogy a segélyezésre igényt tartható özvegyek nagy számát tekintve anyagi erőnk csekélynek bizonyul. Annál fogva az esperesi karhoz benyújtott jelentésemben csak azoknak a segélyezését hoztam javaslatba, a kik teljesen vagyontalanok és 200 koronánál magasabb segélyezésben nem részesülnek az egyházmegyei gyámintézetek pénztárából. Ilyenek lennének a 100 koronás egyházmegyei gyámdíjazáson aluliak 13-an, a 200 koronáson aluliak 25-ön, összesen 38-an.

Ezeknek a részére fejenként legalább is 50 kor. évi segély lenne nyújtandó, a mi 38 özvegnél évi 1900 koronára menne mindaddig, míg a segélyezendőket életben lesznek.

A segélyezés forrásaiul ebben a kérdésben eddig csak három alapot hozott szóba az egyházkerületi végzés, bár a kezdeményező indítványozók egy negyik, eddig semmi célra fel nem használt alapot is neveztek meg, melyről alább fogok tüzetesebben megemlékezni.

A segélyezés forrásaiul az egyházkerületi idézett számú határozat szerint megjelölt alapok jövedelme az 1903. évi költségvetés szerint a következő összegekben van előirányozva, u. m.

1. Egyházkerületi segélyalap pénztára	158 kor. 99 fill.
2. Szilassy-alap	525 kor. 10 fill.
3. Folyamodók pénztára	224 kor. — fill.

Összesen: 908 kor. 09 fill.

Ebből a 908 koronára menő jövedelemből azonban fájdalom, még csak 25 korona évi segély sem jut fejen-

ként egy-egy özvegyre, már pedig e csekélyke alamiznaszerű összegecskével felette kis mértékben lenne segítve a nélkülözéssel küzdő lelkészi özvegyeken. Már pedig e segélynek legalább is évi 50 koronának kell lennie.

Erre való tekintetből jelentésemben azt hoztam javaslatba, hogy az indítvány eredeti számítása szerint még egy pénztári csoport, t. i. az egyházkerületi lelkészi gyámintézeti pénztár, mint a melyre mind ez ideig még semmiféle teher nem hárult s mely a költségvetés szerint az 1903-ik évben 1445 k. 45 f. fölösleggel rendelkezik, mindaddig, míg annak szüksége fennáll, évi 1000 korona erejéig járuljon hozzá a célba vett segélyezéshez.

A segélyezendők időnként történő elhalálózása folytán az igényelt segélyösszeg évenként apadásnak fog indulni, tehát ez az egyetlen teher ezt a heverő pénztárt (sőt a többi felsorolt pénztárakat is) csak ideig-óráig fogná terhelni. Végeredményében utoljára is csak arról van szó, hogy a szükség fennállásáig ez a pénztár évi 4—500 korona évi gyarapodásnál nagyobb mértékben nem növekedhetik.

Ennek a pénztári csoportnak mar a neve is olyan, hogy nem zárja ki a jövedelemnek ilyen irányu részben való felhasználását. Abban a különben alig várt esetben, ha ez a kisegítő módozat nem nyerhetné meg a ft. egyházkerületi közgyűlés helybenhagyását: még egy pénztárt kisérelek megjelölni olyanul, mely a szóban forgó célra jövedelmének egy részét hivatva van e célra fordítani. Ez a csekélyebb javadalmazású lelkészek fizetése pótlására alakított pénztár (a XIV-ik pénztári csoport), mely a kongrua életbe lépte óta beszűntette a segélyosztást s mint heverő alapítvány, az utóbbi évek alatt szép gyarapodásnak indult. Ennek a pénztárnak már az 1902-ik évi számadás zárlatában felül fog emelkedni a vagyoni ereje a 100,000 koronan s az 1903. évi költségvetésben előirányzott 4950 k. 90 f. fölöslegéből aggodalom nélkül juttathat 1000 korona segélyezést néhány éven át, míg arra szükség lesz, a célba vett segélyezésre.

A 200 koronán felül menő egyházmegyei gyámintézeti segélyezésben részesülő lelkészi özvegyek innen folyósítandó segélyezése ez idő szerint forrás hiányában még nem indítható meg; fön lehetne tartani a segélyezés lehetőségére való kilátást arra az időre, a mikor a most segélyezésre ajánlottak számában apadás következik be.

Az esperesi karhoz fölterjesztett jelentésemben névszerint felsoroltam volt azoknak az özvegyeknek a neveit, a kik első sorban segélyezendők lennének. E névsort nagyon érthető okokból ezen a helyen nem közölhetem.

A segélynyújtás módozata tekintetében szükségesnek tartom, hogy a tervbe vett 50 korona segélyt a ft. püspöki hivatal csak olyan előlegesen beküldött nyugtára utalványozná, mely oda az esperesi hivataltól ajánlólag terjesztetnék föl.

Nehéz említést nem tennem azonban arról a lehangoló észlelésről, melynél fogva ez az egész kérdés arra hivatott némely tényező részéről távolról sem találkozott akkora ügyszeretettel, mint a minőt e szegény özvegyek helyzete jogosan megkövetel. Egyházi férfiaknak nem szabad engedni, hogy annak a feltevésnek csak az árnyéka is érintse őket, mintha az egyház mostoha leányainak sorsával már csak azért se lennének készek foglalkozni, mert az ő lehető özvegyeiket (ha ugyan lennének!) a kerítésen belül találja

már az országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézet jótékonyága.

Abban a meggyőződésben vagyok, hogy egyházkerületünk közvéleménye a segélyezés ügyét nem csak rokonszenvvel kíséri, de annak gyors megvalósítását jogosan el is várja.

R. S.

IRODALOM.

Theologiai szaklap címen új folyóiratot indítottak meg Raffay Sándor, Hornyánszky Aladár pozsonyi, Pokoly József kolozsvári és Tüdös István dr. sárospataki theol. akad. tanárok. A negyedévenként megjelenő és évi öt, theologusoknak pedig négy koronáért járó szaklapból idáig két füzet (1—72. és 73—160. oldal) látott napvilágot. Bevezetésül a szerkesztők kifejtik, *mit akarnak?* Hozzá kívánnak járulni állapotaink javításához azon az uton módon, melyet leghelyesebbnek, legcélszerűbbnek tartanak; gondoskodni igyekeznek arról, hogy az egyes kutatók ne álljanak külön-külön, egymástól elzárva, hanem egymással érintkezésben és folytonos kölcsönhatásban; első sorban is a részletek tanulmányozásával való foglalkozás számára nyitnak tért, mert szerintök az egészet feldolgozó munkásság ideje még nem érkezett el; szigorú lelkiismeretességgel az egyes köveket hordják össze, hogy majdan a mi tudományosságunk csarnokát meglehessen építeni; módot akarnak adni, hogy a tudományos theologiai kérdéseket tárgyaló tanulmányok napvilágot lássanak és szélesebb körben is elterjedjenek s végül szakközönséget iparkodnának teremteni, a mely tudja méltányolni a tudományos kutatás nagy erkölcsi jelentőségét, az igazság komoly kereséséért lelkesedik, annak érdekeit felkarolja, azért áldozatokat is hajlandó hozni. E célhoz képest szól első helyen *Hornyánszky* Aladár Ézs. 1. 2—17. szerzetési idejéről exegesissal kapcsolatban (8—12. l.); *Maszyik* Endre Mt. 11, 2—19. és Lk. 7, 18—35. nyomán Keresztelő János követségéről Jézusnál (13—19. l.); *Raffay* Sándor Csel. 15, 38-ról ír (20—21. l.); majd *Tüdös* István közli tanulmányait Augustinus tanrendszeréből (22—23. l.), befejezve a második füzetben (90—100. l.). A párbérugy megoldásáról értekezik *Raffay* Ferencz (24—38. l.), míg *Schneller* István, nagyobb terjedelmű dolgozatában azt fejtegeti, hogy Jézus Krisztus a nevelés elve (34—49. és II. f. 114—135. l.). Erre következnek a Lapszemle (50—65. l.), a mely rovatban ismertetik a német folyóiratok közül a következőket: *Zeitschrift f. d. neut. Wissenschaft u. d. Kunde des Urchristentums*. Herausg. E. Preuschen. 1901. 2. Jahrg. 1., 2., 3., 4., 9. számát; a *Studien und Kritiken* 1901. évi 3. füzetét; a *Protestantische Monatshefte* 1901. évi 5., 8., 9. számát; a *Neue Kirchliche Zeitschrift* 1901. évi 2., 4., 7., 9., 11., 12. számát és a *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, herausgegeben von B. Stade 1901. évi 21. évfolyamát. Az első füzetet bezárja a könyvismertetés rovata, mely alatt olvasható *J. Wellhausen*, *Heinrich Ewald* (Berlin 1901.), továbbá *Was lehrt uns Harnack?* Von Dr. *Felix Perles* (Frankfurt a. M. 1902.) és közben egy, angolból magyarra fordított s „Szabadelvű vallásos gondolkodás a XX. század kezdetén” cím alatt Kolozsvárott 1902-ben az unitárius lelkészek és tanárok által kiadott könyv jelzése, illetőleg ez utóbbinak az ismerető részéről történő ajánlása.

A második füzetet szintén Hornyánszky A. nyitja meg *Grotendről* írt megemlékezésével (73—76. l.), melyre az ótestamentum revideált fordításáról szóló elmefuttatás (77—84. l.) következik. Ezután Jak. 1, 17. értelmi kapcsolatához fűzi észrevételeit Raffay S. (85. l.), a ki „Mária a szentírásban“ (86—89. l.) cím alatt is közölt érdekes adatokat. Schrödl József „a kompromissz-katholicismus Magyarországon“ című dolgozatának első szakaszát (101—108. l.), Balogh Elemér, a velencei Fondaco dei Tedeschi és a gályarabok történetének egy pár mozzanatára világot vető adatait (109—113. l.) teszi közzé. Lapszemle és könyvismertetés, mint az első füzetben.

Ebből a tartalmi jelzésből látható, hogy mely körben mozog a theol. szaklap. A kik a külföldi szakfolyóiratokat járatják, vagy olvassák, azok természetesen nem találnak benne olyas dolgot, a mit előbb már nem olvastak volna, a mennyiben a szakemberek az őket közvetlenebbül érdekelő irodalmi termékeket első kézből szokták megszerezni. Ámde a kik nincsenek ebben a helyzetben, vagy éppen csak magyar nyelvű munkákat szeretnek olvasni és megelégednek az eklektikus, vagy encyklopaedikus ismeretszerzéssel: azoknak a kívánságát ez a szaklap, a mi hazai viszonyaink között és a jelen időben, egészen kielégítheti, annyival inkább, mert versenytárs nélkül áll és aránylag még olcsó is. A pártolás mérvétől függ, hogy a jövőben úgy terjedeleme, mint tartalmi értéke szempontjából gyarapodjék s nélkülözhetetlen olvasmányává váljék. Éppen ezért az egyes közlemények szakszerű bírálgatásától most tartózkodunk s szívesen kívánunk az új vállalatnak virulást, izmosodást, elterjedést. Ajánljuk az illető körök pártoló figyelmébe.

„**Nagymagyarország.**“ A magyar történet jövő századai. Irta: Hoitsy Pál. Ara: 1 korona 60 fillér. Budapest, Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása. Ha a polyhistorok kora le nem járt volna, más szavakkal: ha az egyes tudományágak a régi keretekben megmaradva oly mérhetetlen dimenziókat nem öltöttek volna: *Hoitsy Pál* ezeknek a mindentudó polyhistoroknak mindenesetre egyik legtartalmasabb alakja volna. Azt hisszük nincs az az olvasni szerető és szokott magyar ember, ki az ő nevét, eredeti és magyaros észjárását ne ismerné s a mai korban már szinte szokatlanul tág encyklopaedikus ismerettárából egyszer s másszor valamit ne tanult volna. Első sorban physikus s jó neve van a csillagászat között; azután politikus, sociologus statistikus s kedvvel foglalkozik a mathesisel; sőt olykor-olykor a vallásbölcészettel is. Mint gazda otthonos a nemzetgazdaságtanban; ismeri a bibliát a klassikusokat s nem szakembernek nem volna tanácsos vele vitába bocsátkozni világtörténeti kérdések felett. Sok van benne a Gróf Széchenyi István idealismusából, a Brassai Sámuel universalismusából s abból az izzó fajszeretetből, mely Eötvös Károlyt — Jókai után — legnépszerűbb és legolvasottabb írónkká tette.

„**Nagymagyarország**“ című művében *Hoitsy Pál* mindahárom utóbb említett minőségben bemutatja magát. Gróf Széchenyi ismert mondása: „Magyarország nem volt, hanem lesz“ *Hoitsy* nál így hangzik: „Nagy, hatalmas és dicső jövődő áll a magyarság előtt, olyan, a minő a múltja nem volt soha“ (23-ik oldal.) S midőn eme sarktétele körül érveinek láncszemeit egymásba fűzi, olyan általános, geologiai historiai, néprajzi s politikai tudásról tesz bizonyosságot, melyet

csak faj s hazaszeretete mul felül azokban a szinte apokalipsis számba menő jóslatokban, melyekben rendületlenül hinni minden magyarnak jól esik. Igen jellemző, hogy e művét *Hoitsy* „a magyarság jövődő királyainak, kormányzóinak és ujságíróinak“ ajánlja „mint a kik a történetet előkészítik.“ Különböző vizsgálódásainak eredményét a következőkben foglalja egybe: e földet csak egységes nemzet bírhatta; csak ilyen alkotott rajta állandó birodalmat. Ez a birodalom folytonos támadásoknak volt kitéve. Ha gyönge volt, védekeznie kellett; ha erős volt, ő lépett fel támadólag és hódítólag. S ennek oka az ország víz- és hegyrajzi kialakultságában van. Ebből az következik, hogy ez a törvény érvényesülni fog a jövőben is. A magyar nemzet is az elé az alternatíva elé lesz állítva ismételtén, hogy vagy védekeznie kell a kultúrádások ellen, vagy neki kell hódítások által kiterjesztetnie határait. És a mint ereje lesz hozzá, ezt az utóbbi szerepet fogja választani s meg fogja gyarapítani országát kiválsól a Balkán-félsziget egyes tartományaiival. S ahhoz, hogy nagygyá legyen, megvan a magyar nemzetben minden erő úgy morális, mint értelmi, anyagi tekintetben, sőt a népesség szaporodáson alapuló számát tekintve is. De még most csak lappangó képességek alakjában. Olyan veszedelem, mely e jövőjét a magyarságnak lehetetlenné tenné, hacsak valami előttünk még most teljesen ismeretlen faktor nem jelenik meg a történet folyamában — nem lesz s mig a magyarság hatalmi köre ki nem egészítették, addig soha se lesz állandó pihenése e nemzetnek.

Nem mondjuk, hogy *Hoitsy* nak minden okoskodásával egyetértünk, mert p. o. az az állítása, hogy „*ennek az országnak amalgamáló ereje sokkal nagyobb, mint Európa bármely más tartományáé*“ (l. 17-ik oldal) kihívja az alapos kritikát s teljességgel nem tudjuk ezt összhangzásba hozni, azzal az előtünk indokoltabbnak látszó tétellel, melyet *Balogh Pál* a legközelebbi múlt nyáron kiadott 1113 oldalas nagy statisztikai műve („A népfajok Magyarországon“) 15-ik oldalán ekként állít fel: „*a magyar fajban nem nagy a beolvasztó erő; a többi népfajok sem eléggé hozzá olvadók; a magyar ethikai életből tehát éppen az hiányzik, a mi Európa legtöbb államában életfeltétel*“ A népesség állandó poliglott jellegét szerintünk inkább *Balogh Pál* magyarázza helyesen (a milleneum alkalmával felőlünk tett külföldi nyilatkozatok alapján is) és nem *Hoitsy*. De ettől eltekintve nagyérdékű mű ez a *Hoitsy* é, melyből mutatványképpen itt közlünk szóról-szóra egy egész fejezetet (20-ik). Lapunk jellegével főleg ez a fejezet vág különösebben össze.

„Kulturalis feladatok“.

„A politikai kérdések megoldódnak jobbára magoktól is. Az ember csak siettetheti vagy lassíthatja érésüket, de meg nem változtathatja önkéntesen az irányukat.“

A kultura feladataival másként áll a dolog. Azokat tervszerűség, előre megfontolt helyes elvek szerint, nagy szorgalommal és buzgalommal kell előkészíteni s célhoz vinni. Önmagától egy nemzet se lesz tudós, tanult, vagy művelt.

Ez irányban legtöbbet kell tenni a magyarságnak, nemcsak azért, mert buzgalma itt a legsikeresebb, de azért is, mert itt van a legtöbb tenni való.

Egy budapesti egyetemi tanárnak háromezer forint az évi fizetése. Ez a tény magában véve is igazi tükröt képezi a nemzet hátra maradott voltának a tudó-

mányok terén. Egy ügyes színész Magyarországon háromszor-négyszer annyit keres, mint egy egyetemi tanár. A mely nemzet így honorálja a tudósait, — a kik között pedig európai hírű is akad néhány, — annak a nemzetnek nem virágozhatik a tudománya.

A tanárt még azok az apró német egyetemek is fényesen fizetik, a melyek legföljebb egy kisebb vidék anyagi erőit vehetik igénybe és nem egy nagy országot. Van német egyetemi tanár, aki tizszer, sőt huszszor magasabb fizetést élvez, mint magyar kollegája.

S a fizetésből aránylagos a társadalmi megbecsülés.

Ennek az a következménye, hogy Magyarországon nem azok lépnek a tudományos pályára, a kikben a legkiválóbb szellemi tehetség lakik. Pedig így kellene lennie. Hanem azok, a kik nem reménylenek más pályán boldogulni és inkább kivételesen olyanok, a kikben a tudományok iránti lelkesedés olyan nagy, hogy elhallgat mellette minden anyagiakra való tekintet. A mi haladást még felmutat a magyar tudomány, jobbara az utóbbiaknak, — tehát a kivételeknek — köszönheti.

Ha a tudományokban sokra akarja vinni a magyar, úgy legalább is miniszteri fizetést adjon a jelesebb egyetemi tanároknak.

A mellett pedig meg kell változtatnia az iskoláztatás egész rendszerét a népiskolától kezdve fel egészen az egyetemig.

A mai iskola nem felel meg a magyar nemzet szellemének. Innen a sok panasz a szülők és tanulók részéről az iskolára, tanárok részéről növendékeikre. Az élet és az iskola nem értik egymást, mert ellentétes a szellemök.

A magyar gyakorlatias faj iskolájának szelleme pedig kizárólag elméleti. A nyelvoktatás képezi az egész tanítás bázisát a legalsó foktól kezdve egész a legmagasabbig.

Az ingolstadt-i jezsuiták hozták be a mai iskoláztatási rendszert, a kiknek az volt a céljuk vele, hogy elnyomják a szabad kutatás szellemét. Eleinte odáig mentek, hogy latin nyelvet is nem Cícero vagy Tacitus munkáinak olvastatásával tanították, hanem Osorius, s a többi egyházi atyák iratait vették elő.

Ez a rendszer elterjedt egész Európában. S mindenütt visszas állapotokat eredményezett. Most a nyelvek képezvén a tanítás bázisát, a deductiv rendszert kellett behozni, s a deductiv gondolkodásra vetni a súlyt. Már pedig ez csak erősen kifejlett agyakra való. Az átlagos ember inductive gondolkodik. Az ilyenben csak kárt tesz az iskola, ha deductiv logikával akarja fegyelmézni az agyat.

Magyarországon még erősebb volt e tekintetben a rossz hatás, mint máshol. Egyrészt azért, mert a magyar nyelvet is az indo-germán nyelvek szabályai szerint törték kerékbe, holott annak természete egészen elütő; másrészt pedig azért, mert a magyar szellem ereje az éles megfigyelésben nyilvánul, ennek fejlesztése pedig egészen kívül maradt a tanítás rendszerén.

Ez az éles megfigyelő tehetség nagy előnyt biztosít annak, a ki természettudományokkal foglalkozik. Most pedig olyan irányt vett a haladás, mely kedvez a természettudományoknak. A mely nemzet legtöbbször viszi ezen a terén, az megelőzheti sok másban is a többieket. Találmányai, műszaki újításai előnyt biztosítanak számára.

Ha a magyar nemzet utól akarja érni, sőt el akarja hagyni tudományos fejlettség tekintetében a többi nemzeteket, úgy át kell alakítania iskoláztatásának rend-

szerét. Már a népiskolától kezdve a természettudományok tanítására kell fektetni az egész oktatást. A mellett pedig számolni kell az iskolában a nemzet szellemével, mely gyakorlatias, s nem sokra becsüli a ködös theoriát.

„Politika és vallás.” Beköszönő beszéd elő- és utóimádsággal. Irta: *Jánossy Zoltán* debreceni ev. ref. lelkész. Ára: 40 fillér. Debrecen, kiadja: Csáthy Ferencz könyvkereskedő. Ez az a beszéd, melylyel *Jánossy Zoltán* Debrecen legutóbb választott lelkésze katedráját elfoglalta. A megszokott s szablonos formákon jóval felüljáró historiai, vallásbölcseleti, egyházi és írásmagyarázati komoly tanulmány ez, mely mint fényes tűkör szinte szemkápráztató világosságban tünteti fel írójának egyéniségét, lángoló faj- és hazaszeretetét, erős kálvinista meggyőződését, széleskörű tudásra támaszkodó s éppen azért a harcokra is kész erejét, nemes becsületét s hitben dobogó meleg szívét. A ki e beszédet figyelemmel átolvassa, ha *Jánossy Zoltán* soha nem látta is, felőle eddig semmit nem hallott is: rögtön tisztában van emberével s azzal, hogy ez a férfiú méltó arra a helyre, melyre a közbizalom elválasztotta. A politikának és a vallásnak egymáshoz való viszonyát boncolgatja Máté 22. 21. alapján s a legnehezebb kérdések Scillája és Charibdise között hatalmas csapásokkal igyekszik átevezni. A beszéd olvasása közben itt vitára kelünk vele; amott a mit mond, helyesléssel fogadjuk, — de általában mindenütt érezzük, hogy talentummal van dolgunk s ugyancsak sarkára álljon az, ki vele mérközni akar. Természetesen e beszédet úgy vesszük, mint *beköszönő* beszédet, hol az individualitás merészebb szárnyalása is jogosult. Azt azonban nem ajánlanók, hogy ezután elmondandó egyházi beszédeit is ilyen keretekben írja meg és mondja el. Népszerűsége kell törekednie s legyen jóval rövidebb (*beköszönője* 26 sűrűn tele nyomtatott oldal!) Számolnia kell hallgatói tu'nyomó nagy részének értelmi kvalitásával s a figyelem hamar bádgyadó laukadásra és elszóródására mindig kész természeti törvényével. Igen szép s teljesen sikerült rész sok van e beszédben, — de nekünk különösen tetszik, midőn a következőleg szól: „Magyar kálvinista egyházunknak, — mindenki tudja, — valóságos átka már a politikai pártküzdelem. Tisztviselők választásában és egyéb ügyek intézésében is a politikai pártok mérköznek egymással — egyházunknak napról-napra világosabban látható veszedelmére. A mit a pártpolitika épít, azt a pártpolitika lerombolja és a mi drága Sionunk bástyák nélkül, belviszálydulta őrséggel állja csüggedten az ellenséges hatalmak egyre tüzebb ostromát. Ha ez helyes dolog, akkor azok a nemzetiségek is jogosan cselekesznek, a melyek éppen egyházi életüket teszik az államellenes politika tüzfészkévé. Ha ez okos dolog, — akkor az öngyilkosság a legnagyobb bölcsesség! Ha ez jó dolog, akkor az anyagyilkosság a legdicsőbb erény!

Ker. Test. I az E. T. 115. §-a megrendeli, hogy a lelkész a politikai pártusát egyházi beszédeiben gondosan elkerülje. Ha én tölem függene, a politikai párt-harcot nemcsak az egyházi beszédekből tiltanám ki, hanem kitiltanám minden egyházi ügyből és ki is kergetném a lehető legszigorubb fegyelmi törvénnyel és a szigoru törvénynek megfelelő szigoru eljárással. Mert míg ez a rákfene dul a szervezetében, addig egyházunk csak tengődni, nyomorogni, vergődni fog.

Ime! én a magam nevében fogadást teszek, hogy a ki voltam eddig, az leszek ezután is az Ur segítség-

gével. Független hazámat és kálvinista egyházamat mind halálig szeretem. De mivel mindakettőt igazán szeretem, a másik rovására nem szeretem. Az államban szabad magyar leszek; az egyházban kálvinista keresztyén! Isten engem úgy segítjen!

Ajánljuk e beszédet lapunk érdekes olvasóinak becses figyelmebe.

„Báránbörbe bujt farkasok.” Figyelmeztető szöveg a magyar protestáns néphez. Irta Stern Herman. **2-dik kiadás.** Ára 20 fillér. Kapható a szerzőnél Debreczen Árpád tér 8. sz. Hogy mennyire fején találta Stern e kis hitvédelmi iratában a szegyet, s mennyire felköltötte egyszerű népünkben a józan gondolkozást, azt semmi sem bizonyítja szebben, mint az a tény, hogy e kis munka első kiadása 5 hét alatt teljesen elfogyott s immár a 2-dik kiadás fekszik előttünk. Valószínű, hogy ez a kiadás is rövid idő alatt szétvitetik. Ugyanazért a hol a baptisták felléptek, s hiveink között halászatnak, igyekezzenek lelkészársaink e füzetkeket mihamarabb megrendelni s a nép között terjeszteni. Különben a ki 10 példányon felül rendel, az a füzet példányait 12 fillérért kapja meg.

Eszményképek címen apró, gyermekeknek való történeteket adott közre Sass Béla, budapesti ágostai hitvallású vallásánár, a „Szabad Sajtó” főszerkesztője. Ára 20 fillér. Megrendelhető a „Szabad Sajtó” kiadóhivatalában, Budapest, V., Rudolf-rakpart 21. sz. Ajánljuk a kis füzetet lelkészeink és tanítóink szives figyelmebe.

KÜLFÖLD.

Amerikai levél.

Nagytitiszteletű szerkesztő ur!

A mai postával küldtem el becses lapja számára két angol egyházi lapot, melyben a magyar reformátusokról van szó. Gondoltam, hogy talán érdekelni fogja otthoni hittestvéreinket is az amerikai magyar reformátusok helyzete. Mi itten csak a kezdet kezdetén vagyunk, de reméljük, hogy Isten segítségével sokat fogunk megvalósítani a jövőben. Amerikában mintegy 100 ezer magyar református él, kiknek mintegy 3%-ja részesül lelki gondozásban a már fennálló magy. ref. egyházak által. Jelenleg 19 magy. ref. egyház működik áldásos eredménnyel az Egyesült Államok területén. Az egyháztagok száma 2500, megjegyzendő, hogy e számban, a confirmálatlan gyermekek nincsenek beleértve.

A „Reformed Church in United States” évi 9000 dollárral segíti a magyar missió ügyét, de nagy a remény, hogy a missiói hatóság belátván a magyar missiói-ügy fontosságát, a jövőben többet fog megszavazni e célra. Legalább erre mutat Rev. D. G. Fouse Missiionary Superintendent évi jelentése, melyben a többek között ezeket mondja: „It is necessary for our church to awaken to the importance of this field. Certain other churches, seeing the fruitful character of the work, are organizing with material that rightfully belongs to us.” Ebben céloz arra, hogy a congregationalista, baptista és presbyteri szekták is igyekezzenek egyházakat alapí-

tani a magyarok között. Nagyon fontos, hogy e bajnak mielőbb elejét vegyük s e tekintetben az otthoni egyházi lapok erkölcsi támogatása is sokat használ, s közvetlenül is érdekli a magyar ref. egyházat, mert ha itt erőt vesz a szektarianizmus, az amerikai magyarságnak az otthoniakkal való élénk összeköttetése folytán Magyarországon is nagyobb mértékben fog elterjedni a baj. A leghathatósabb orvossága mindenesetre egy, az eddiginél sokkal intenzívebb munkálkodás az egyházi téren és a magyar ref. egyház is óriásilag elősegítené e munkát ha utat és módot találna arra, hogy a magy. prot. vallásos irodalom termékei az amerikai magyarság részére is hozzáférhetőek lennének. Ez egy kis áldozattal járna a magy. ref. egyház részéről, de bizonyosan megtermené a maga áldásos gyümölcsét a közel jövőben. Hiszen az amerikai magyarság úgy is ezeket küld haza évenként egyházi célokra, tehát méltányos és jogos is volna, hogy a hazai egyház is segítené távolban élő testvéreit, ha nem is pénzzel, de egyházi irodalommal.

Ez alkalommal egyuttal arra is kérem nagytitiszteletű urat, hogy sziveskedjék becses lapját részemre ezentul küldeni. Nagyon lekötelezne egyszersmind nagytitiszteletű ur, ha utmutatást nyujtana arra nézve, hogy mennyire haladt előre a Biblia revízió ügye Magyarországon és kitől lehetne megszerezni a revíziót illető előmunkálatokat és nyomtatványokat.¹ Ohajtánám e munkát részletesen ismertetni az angol egyházi lapokban.

Nagytitiszteletű ur sziveségét előre is köszönve, maradok kiváló tisztelettel:

Harsányi István. (Jánosi) rcsk

Az anglikán egyház hitcikkei.²

1. A Szentháromság hite.

Csak egy élő és igaz Isten létezik, ki mindenható; test-, tagok- és szenvedély nélküli lény; végtelen hatalom, bölcsesség és jóság; Teremtője és Gondviselője minden látható és láthatatlan dolgoknak. S ezen egy Istenségben három Személy van, kiknek lénye, hatalma és örökkévalósága közös: az Atya, a Fiu és a Szentlélek.

2. Istennek Igéje vagy Fia, ki igaz emberré lett.

A Fiu, a ki Istennek Igéje s aki a mindenható Atyától született, az igaz és örök Isten, kinek lénye az Atyáéval azonos: az áldott Szüz méhében, ennek lényéből emberi természetet vett fel, úgy, hogy két teljes és tökéletes természet, tudniillik az isteni és az emberi egyesültek egy Személyben részre osztás nélkül, a miért is az egyetlen Krisztus igaz Isten és igazi ember, aki valóban szenvedett, megfeszítettet, meghalt és eltemettetett, kiengesztelte Atyját irántunk, áldozattá lön nem csupán az eredendő bűnért, hanem az emberiség összes cselekedeti vétkeiért is.

3. Krisztusnak a poklokra való alászállása.

Hisszük, hogy midőn a Krisztus meghalt érettünk és eltemettetett, alászállott a poklokra.

¹ Privát levélben válaszoltam.

Szerk.

² Az anglikán episcopális egyház egyetlen, gyarló symbolikus iratát az „Articles of Religion” képezik, a melyet Cranmer érsek 1552-ben tett közzé 42 cikkben. Későbbben 1562-ben Erzsébet királynő a hittvallást 39 cikkbe vonatta össze, mely ma már az anglikánok által használt közimakönyv (Thebook of Common Prayer) végéhez csatolva olvasható.

4. Krisztusnak feltámadása.

Krisztus valóban feltámadott a halálból s újra felvette testét hussal, esontokkal s mindazon kellékekkel együtt, melyek az emberi természet tökélyéhez tartoznak; ezekkel ment fel a menybe s ott ül, míg nem eljön megítélni minden embert az utolsó napon.

5. A Szentlélek.

A Szentlélek az Atyától és Fiutól származva egyenlő lényegű, méltóságu és dicsőségű igaz és örök Isten az Atyával és a Fiúval.

6. A Szentírás elegendő az üdvösségre.

A Szentírás mindazon dolgokat tartalmazza, a mik az üdvösségre szükségesek; úgy, hogy a mi abban nem olvasható, vagy általa nem taníttatik, azt senkitől sem lehet követelni, hogy higgye, vagy, hogy azt tartsa róla, hogy az üdvösségre kivanatos, vagy szükséges. A „Szentírás” kifejezés alatt értjük az ó- és az újszövetség kanonikus könyveit, melyeknek autoritása az egyházban soha sem volt kétséges. A kanonikus könyveknek nevei és számai ezek: genesis, exodus, leviticus, numeri, deuteronomium. Józsuéh, Bírák, Ruth, Sámuel I. és II. könyve, Királyok I. és II. könyve. Krónikák I. és II. könyve, Ezdrás I. és II. könyve,¹ Eszter, Jób könyve, zsoltárok, példabeszédek, ecclesiastikus vagy predikátor, cantica vagy Salamon éneke, a négy nagyobb és tizenkét kisebb próféta.

A többi könyveket, (mint Hieronymus mondá) az egyház életpéldák felmutatása és erkölcsi oktatás végett olvassa, de rájuk bármintő tant alapítani lehetetlen. Ezek a következők: Ezdrás III. és IV. könyve, Tóbiás, Julit könyve, Eszter könyvének maradványa, Jézus a Sirák fia, a bölcsesség könyve, Bárak próféta a három gyermek éneke, Zsuzsanna története, Bel és Dragon, Manassé imádsága, Makkabeusok I. és II. könyve. Az újszövetség mindazon könyveit, melyek elfogadtattak, mi is elfogadjuk és kánonikusnak ismerjük el.

7. Az ó-testamentom.

Az ó-testamentom nem áll ellentétben az újjal, mert úgy az ó-, mint új-szövetségben örök élet nyújtatik az emberiségnek Krisztus által, aki egyedüli közbenjáró Isten és emberek között, mivel egy személyben Isten és ember volt. Azért nem szabad azokra hallgatni, kik azt állítják, hogy az ó-testamentomi atyák csak muló ígéretekét remélték. Noha a törvény Istentől adatott Mózes által, amennyiben a ceremóniakra és rítusokra vonatkozik, nem kötelező a ker. emberre, sem a benne foglalt polgári törvények nem okvetlenül szükségesek az egyes államokban, mindazáltal egy keresztyén sem vonhatja ki magát a tiz parancsolat, mint erkölcsi törvények előtt való meghajlás alól.

8. A három hitforma.

A három hitformát, nevezetesen a niceait, áthanasit és a mit közönségesen apostoli hitformának neveznek, általában véve elfogadjuk és hisszük, mert ezeket a Szentírásnak számos tételével lehet bizonyítani.

9. Az eredendő, vagy születési bűn.

Az eredendő bűn nem az Ádám követésében áll, (mint a pelagiánok oktalanul beszélték); hanem ez minden ember természetének a bűne és romlása, a

¹ Az Ezdrás I. és II. könyve alatt az Ezdrás és Nehémiás könyve értendő, melyek ma már külön név alatt vannak az anglikán Bibliában. (L. «Introduction to the old Testament» Stanleytől.)

mi természetesen következik az Ádám-tól való származásból. E miatt minden ember távol marad az eredeti igazságtól, természete hajlandó a gonoszra, úgy, hogy a test mindig ellenkezni akar a lélekkel s így minden világra született lény méltó az Isten haragjára és kárhoztatására. S a természetnek ezen ragálya állandóan megmarad és újra meg újra előtör, miért is a testnek a kívánsága, görögül *φρόνημα σαρκός* (a mi a testnek némi okosságát, bizonyos érzékiségét, ragályát és kívánságát fejezi ki) nincsen alávetve az Isten törvényének. S noha azokra nézve, akik hisznek és megkeresztelkedtek, nincsen kárhoztatása, mégis az apostol úgy nyilatkozik, hogy a vágy (concupiscentia) és kívánság már maga a bűnnek természete.

(Edinburgh.)

(Folyt. köv.)

Angolból fordította:

Nánássy Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

SZÜK KÁROLY

tisza-kürti lelkész halála.

Par héttel ezelőtt roskadozó egészséggel a maga gyógyíttatása végett jött Debrecenbe itt lakó rokonaihoz. Egészsége azonban nemhogy javult volna, de napról-napra hanyatlott s pár lopva jött agyhüdes után f. hó 22-én reggel 3 órakor csendesen elhunyt. Temetése f. hó 24-én d. e. volt, a mikor koporsója felett egykori tanuló társa s régi barátja *Erőss Lajos* lapunk felelős szerkesztője mondott rövid imádságot a gyászbaborult család kívánságára. A rövid szertartás után a holttest Tisza-kürtre vitetett. Ifju özvegyet, 3 kis árvát (kik között a legidősebb 7 éves kisleánykája) hagyott hátra. Egyike volt a megboldogult azoknak, kik sok nélkülözés s erős akaratán felküzdvén magokat, közéletünknek munkás és hasznos tényezőivé lettek. A heves-nagykunsági traktus, melynek sok éveken át jegyzője és tanácsbírája volt, sokat vesztett benne s vesztettek barátai is, kik az elhunyt igazán szerették s vesztett mindennekelett az árván maradt család, melylyel legyen az Istennek kegyelme! Elhunyt barátunk A. B. F. R. A. a viszontlátásra! Hiszszük lesz valaki, a ki életrajzát megírja s lapunkban közléteszi.

— **Nyilatkozat.** Kedves szerkesztő barátom! Becses lapod legközelebbi számában a „Különfélek” élén Takács Zsigmond gálos-petri lelkész urnak egy hozzád intézett levelét közlöttem, melyben ő, a nélkül hogy a hittanhallgató tanítványaink által, a vallásos összejövetelek rendezése által megindított mozgalmat helyteleniténé, kifogásolja, hogy azok a templomokban, a vasárnap délutáni isteniszteletek idején, s abban a tekintetben világias színezettel tartatnak, hogy világi szavalat is van a műsorban, s — kissé túlszínezve a helyretyutyu behozásával, — fél, hogy ezek az összejövetelek lassanként elvesztik komoly jellegüket.¹ A le-

¹ Hiszen kérem Tiszt. Takács urnak azzal a „helyretyutyu”-val éppen csak a „színezés” volt a célja; nem úgy írta ő azt, mintha komolyan feltenné, hogy rákezdik Debrecenben is. Ezzel részletesen foglalkozni egészen felesleges.

Szerk.

vélre tett megjegyzésben aztán te, kedves szerkesztő barátom, helyesled a levélíró felfogását, s arra az álláspontra helyezkedvén, hogy a templom legyen templom, elmondod, hogy theologus ifjaink eredetileg nem is a templomban tervezték e vallásos „estélyek“ tartását, hanem egyes iskolákban, s te nem tudod, mert nem voltál az e fölött döntött értekezletre meghíva, — hogy került a sor a templomokra s éppen a vasárnap délutáni istentiszteletek idejére, de abban bizonyos vagy, hogy a dolog ilyen fordulata nem a theologusok kezdeményezése volt. Nos hát én nekem, úgy érzem az igazság érdekében kötelességem nyilatkozni e kérdést illetőleg, azért is, mert én ott levén az illető értekezleten, ismerem az ügy minden mozzanatát, s azért is, mert az értekezlet éppen az én javaslatomra tette át a szóban forgó vallásos összejöveteleket az eredetileg tervelt négy iskolából a Kossuth utcai s az Ispóty-templomokba, a Csapókerti inaterembe s a Mesterutcai iskolába. Ennek pedig több jó oka volt. Először is a tantermek kicsinyek a várt gyülekezet befogadására, padjai igen jók a gyermekeknek, de absolute hasznavehetetlenek felnőttek számára, — s ezzel szemben a két kijelölt templom tágas voltánál fogva száz és száz hallgatni, épülni vágyó embert befogadhat; bennök a rend s az ünnepi komolyság követelménye szinte páncsolólag lép előtérbe, s harmadszor, mert az a templom csak templom marad akkor is, ha benne egy föltétlenül komoly jellemű világi darabot elszavalnak is, melyet nekem előzetesen bejelentenek, s ha nem ismerném, bemutatnak hittanhallgató tanítványaink. Ismétlem: tulszinezés a helyretyutyura gondolni; a mi ifjaink nem olyan léhák, hogy templomban ilyesminek dalolására engednék magokat ragadtatni;¹ mi theologiai tanárok sokkal szigorubbak vagyunk, semihogy egy, vezetésünk alatt levő „vallásos“ összejövetelen tanítványaink ilyesmire csak gondolni is mernének, s végre én még csak elképzelni sem tudom azt, hogy legyen gyülekezet, — a debreceni nem olyan, — a melyik egy helyretyutyut, vagy valami ilyen silány nótát a templomban ajkára venne. A mi pedig azt illeti, hogy ezek a vallásos összejövetelek a vasárnap délutáni istentiszteletek óráin lesznek: ugyan legyünk itt is tárgyilagosak! A templomban való esti világítás szokatlan dolog a mi népünknel, — mert Debrecenben, jól van, ne beszéljünk annak egyszersmind költséges voltáról is. Templom után télen egyszerre elsötétedik az idő. Nem is az egész éven át mindenik második vasárnap, hanem csak a téli hónapok idején 2—3 hétben egyszer fogják hallgatóink az összejöveteleket rendezni, s nem is a debreceni lelkész urak nagyobb kényelme céljából végzik e munkát² hanem a dolog úgy állván, hogy itt Debrecenben ma még a vasárnap délutáni templomi szolgálatot a hittanhallgatók végzik, bizony-bizony csekély számu és kevésbé érdeklődő gyülekezet előtt, — szent buzgóságból és tennivágyó lelkesedéssel két templomban eddigi munkájukat nagyobbá, mélyebbé, akár mondjuk érdekesebbé akarják tenni, s ha hogy az egyházi előjáróság, mint a theologiai tanárkar³ annak kép-

viseletében a theol. dékán s a gyakorlati theol. tanár legjobb tehetségek szerint mindent elkövetnek, hogy ifju Timótheusaik ajkai által hirdettessék az ígét, valamennyire újdonságos módon is, az éhező és szomjuhozó sokaságnak, — idő előtt talán kár a harangot félrevern. Kimondtuk mi azt az ifjuság velünk együtt levő képviselői előtt azon az értekezleten, hogy mihelyt valami illetlenség, rendzavarás fordul elő ezeken az összejöveteleken, a mi azoknak vallásos jellegét, komolyságát veszélyeztetné: azonnal beszüntetjük azokat. És benső, mélységes örömmel jelentem, hogy f. hó 18-án tartott első vallásos összejövetel, melyet e télen még csak négy fog követni, mind a négy helyen kifogástalanul szépen, még az iskolában is templomi komoly áhitat által kísérve, mindeneknek méltó meglepedésére, emel-sére és épülésére folyt le. Csiky Lajos.

— A debreceni „protestáns estély.“* Sok sürgetés, biztatás után, a főiskolai lelkes hittanhallgató ifjak buzgóságából a „protestáns estélyek“ tartása kezdetét vette Debrecenben is. A helyi lapok valamelyikében olvastuk, hogy két iskolában és két templomban, — ez utóbbi helyeken a rendes délutáni istentisztelet idején, tehát d. u. 2 órakor „protestáns estély“ lesz e hó 18-án. Hogy az építő munka megkezdésére sem az idő, sem részben a hely nem jól volt megválasztva, azt már megmondta lapunk szerkesztője, midőn a legutóbbi számban egyik vidéki érdemes lelkész-társunk felszólalására választ adott. Hogy ennek a válasznak teljesen igaza volt: megmutatta a kivitel módja. Mert miben állott hát az a protestáns estély a templomokban? Abban, hogy délután 2 órakor a kossuth-utcai templomban (a másikban nem lehettem ott) a rendes templomozásra elég szép számmal egybegyűlt hívek a következő ténykedéseket tapasztalták: a fennálló ének után (mely a 43-ik dicséret dallámára ment), elénekelt a kántor orgonajátéka kíséretében a gyülekezet a 43-ik dicséretből egy verset. (Sehogy se tudom megmagyarázni magamnak, hogy mért eset: a választás épp e pünkössti énekre, kivált mikor a fennálló ének is ilyen dallamu volt?) Istennek hála a mi népünk még mindig szeret énekelni, s úgy tartom, hogy a rendes szokáshoz mérve egy vers kevés volt a gyülekezeti énekből. Lehet ugyan, hogy ezt a „protestáns estély“ úgy vélt jellege hozta volna magával. Ezután egy hittanhallgató ifju az Urasztala elé lépett és ott buzgón elmondott egy imádságot. Ennek végeztével ugyanazon a helyen egy másik hittanhallgató ifju a bibliából néhány verset olvasott fel s azt bibliamagyarázat-szerűleg fejtegette. Majd a harmadik ifju lépett elő és elszavalt egy vallásos imát, végül a negyedik hittanhallgató ifju utó-imát mondott s a gyülekezet megáldásával befejezte a szereplést. A gyülekezettel pedig elénekeltette a kántor a pünkössti ének 2-ik és 3-ik versét. Azt vagyok bátor kérdezni, hogy miért és mennyiben képeztek ezek a funkciók „protestáns estélyt“? Hiszen a vasárnap délutáni istentisztelet rendjétől csak annyiban történt eltérés, hogy volt egy szónok helyett négy, kiknek egyike se ment fel a szószékbe, még pedig a világos megérthetés rovására; az uri imádság teljesen

¹ Takács valószínűleg nem is a mi ifjainkra gondolt. Szerk.

² Ezt nem is állította senki. Szerk.

³ Hát elfelejtetted kedves barátom, hogy éppen a theol. tanárkarnak is aggodalmi vannak ezeknek az „estélyek“-nek (különben ilyen formában nem is „estélyek“ azok már!) idejére és programjának egy pontjára nézve s ez aggodalmának utolsó gyűlése jegyzőkönyvében kifejezést is adott? Szerk.

* Csiky Lajos kollegám fenti általam szívesen közölt nyilatkozatával szoros összefüggésben áll ez a kis referáda is, melynek megértésére annyit jegyzek meg, hogy én magam a kistéplombeli kátémagyarázaton lévén, a protestáns „estély“-ek egyikén sem lehettem ott. Lapunk egyik barátját kértem tehát fel az ide menetre s tapasztalatai megírására. Szerk.

elmaradt, helyét egy vallásos költemény elszavalása foglalta el. Igaz, hogy a szokásos kátémagyarázat helyett biblia volt magyarázva, ámde ez nem új dolog, mert a kétféle magyarázat már sok helyen és pedig sikerrel váltogatja egymást. Estély pedig már csak azért sem lehetett, mert hiszen fényes nappal folyt le minden aktusa. Ime, oda jutottunk, hogy noha a belmissiói munkák végre-valahára való megkezdését éppen e lapban többen több ízben sürgették, inkább lemondunk minden sürgetésről, mintsem a vasárnap délutáni istenitisztelet rovására belmissióskodjunk. Hiszen gyülekezetünk oly nagy, hogy ugy a vasárnap délutáni istenitiszteletre, mint a protestáns estélyre jut belőle közönség bőven, csak vonzókká kell azokat tennünk . . . Különben is a protestáns estélynek egyik feladata az lenne, hogy a téli rövid napokon, a mikor főként ünnepek alkalmával a munka szünetel, a lélek pedig szórakozást keres: ezt a nemes szórakozást találja fel e belmissiói funkció körében. A legtávolabbról sem akarok ezzel a derék ifjak törekvésének s a végzett derekas munkának értékéből egy szemernyt is levonni, sőt elismerésemet fejezem ki az odaadó önzetlen indulatból származó buzgóságért. De ez nem tart vissza annak a határozott kijelentésétől, hogy a protestáns estély most bemutatott alakjában nem az az eszköz, mellyel az elérni kívánt célhoz juthatnánk. Kérjük az arra hivatott tényezőket, hogy a vasárnap délutáni istenitisztelek százados rendjét többé meg ne zavarják, sőt inkább annak pozícióját erősítsék, az óhajtott siker elérését biztosítják az által, hogy az istenitiszteleti szolgálatot egyházunk derék új lelkészenek nemes példája szerint magok a lelkész vagy legalább a segédlelkész urak végezzék, s a teljesen más zsánerű protestáns estélyt más időben, más helyen rendezzék; aztán vegyének abban részt tényleg is, mint hallgatók is, magok a lelkészek is. Mert hogy a protestáns estély a templomban bemutatott alakjában annak valódi fogalmával és rendeltetésével nem egyezik meg: ezt a hozzá értők előtt felesleges bizonyítanom.

— A missió ünnepnapja a francia protestáns egyházakban. Az őspogány korszakok ünnepei vagy az évfolyása által meghatározott, vagy az emberek foglalkozásával összefüggő ünnepek voltak. Ezért találunk rá az ujhald ünnepére csaknem minden nomád életet élő törzsnél. A régi eredetű „Passach“ is kezdetben a tavasz ünnepe volt, mikor a nyár zsenyéjét megaldozták s vérevel az ajtó küszöbét és szemöldök-láját behintették, hogy azzal a vérrel a házból és istalóból a rossz szellemeket elűzzék. De később ezek az időszi ünnepek lassan-lassan mindenütt bizonyos emlékünnepekké válnak, melyek aztán egyes személyiségek életével, győzelmével és halálával hozatnak összefüggésbe. Ezzel ellentétben a keresztyéneknél az ünnepek *kezdettől fogva* történeti jellegűek s a Jézus Krisztus életétől elválaszthatatlanok. A századok folyamata alatt azonban divatba jöttek az úgynevezett „szentek“ ünnepei is s csak a régi evangéliumi alapra helyezkedett vissza a reformáció, midőn elvetvén a „szentek“ kultusát a vasárnapon kívül csak a Jézus Krisztusra emlékeztető ünnepeket kívánta megünnepelni. Ma már azonban e tekintetben is kezdünk *visszafele menni* s a modern izléshez simulni. Vannak emlékünnepeink, most ilyen, majd amolyan címen; egy napot, plane! október 31-két törvény szerint kell a többi napoktól megkülönböztetnünk s ezek után meg sem lep bennünket a hír, hogy a párizsi protestáns missió-egylet Franciaország összes lelkészeihez felhívást intézett a tekintet-

ben, hogy január 25-én egy specialis ünnepet tartsanak a missio által elért sikerek emlékére s a missio iránt való szeretet és rokonszenv élénkebbé tevésére. Az ünneplés módjának megállapítása minden gyülekezetre magára van bízva, de szükséges, hogy e napon a lelkészek a missio küzdelmeiről, szükségéről s nagy felelősséggel járó munkájáról predikáljanak s terjesszék azt a broschürt, melyet ez alkalomra a párizsi missio igazgatója *Boegner* ur irt. Mindez pedig nagyon szép volna, ha nem tudnók, hogy éppen ez uton szaporodtak el főleg a középkor folyamán is a megszámlálhatatlan ünnepek. Mert azt nem lehet tagadni, hogy p. o. a katolikus és görög-orthodox egyházak ünnepeinek is tulajdonképpen nemes célok van t. i. az úgynevezett „szentek“ és vértanuk példájával akarják a hivatást a keresztyén hitben való állhatatosságra és hűségre buzdítani. Tulajdonképpen tehát alig lehet kifogást tenni az ellen is, ha azt látjuk, hogy az első századokban élt keresztyének ezeken az ünnepeken ilyen formán imádkoztak: „engedd minékünk Ur Isten, hogy a kikre e napon emlékezünk, azoknak példájok által serkentessünk beszedeinkben, erkölceinkben őket kövessük“ stb. stb. *De annyi bizonyos, hogy ezen az uton jött be idővel az egyházba a „szentek“ imádása* s ez már közelről érdeklí a protestantismust is, mely most, — úgy látszik, — inkább, mint valaha, abban a nagy betegségben szenved, mit a régiek „festa faciendi pruritus-nak“ neveztek. Ez ellen nincs más orvosság, mint az evangélium, melynek nevében az efféle, s hovatovább mind jobban szaporodó ünnepek, ellen ünnepelesen tiltakozunk.

— Kátémagyarázat a debreceni templomokban. Ide s tova 2 esztendeje lesz, hogy Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző indítványt adott volt be a kerületi közgyűléshez az iránt, hogy a debreceni kollégium növendékeinek templomi szolgálata szabályoztassék s legalább vasárnapokon délután is éppen úgy, mint d. e. a templomi istenitiszteleteket ne a diákok, hanem arra illetékes lelkészek végezzék. Ez az ügy akkor a kerületi közgyűlés által a debreceni presbyteriumnak, illetve a nagytiszteletű lelkészi karnak adott volt ki. Hisszük a várvavárt vélemény nem sokára a kerületi közgyűlés elé kerül. Minthogy pedig e kérdéssel szorosán összefügg a vasárnap délutáni kátémagyarázat ügye is, örvendetes jelként vehető, hogy Debrecen ujonnan választott ifju lelkésze *Jánosy Zoltán* mar maga magyarázza a templomban a katekismust. A legközelebbi vasárnapdélutánon bevezetésében szépen fejtette ki, hogy igen nagy fontossága dolog ez s teljességgel nincs igazságok azoknak, kik ezt kicsinylik, vagy mint mondá „az ifjuság hiányos vallásos nevelése nyomoruságos pótlásának tartják“. Élvezettel hallgattuk az ő magyarázatát s üdvözöljük őt a kezdeményezés utján.

— Kapkodó s fejét vesztett belmissió: Az amerikai magyar „Reformátusok Lap“-jában írja *Kalassay Sándor* a következő tanulságos históriát: „New Jerseyben egy baptista gyülekezetben „koldus-estélyt“ rendeztek kevés idővel ezelőtt. Mindenkinék rongyos ruhában kellett megjelenie, a lelkész azonban tiszta gallért öltött s alig hogy belépett a díszes társaságba: 5 cent erejéig büntették meg a tiszta gallér miatt. De ő, t. i. a lelkész, hirtelen feltalálta magát s levette a gallért, a melyre a következők valának felírva: „Nagyon szegény vagyok. Nincs pénzem arra, hogy magamnak gallért vásároljak. Ezt Mr. C-től kölcsönöztem.“ Ekkor meg 50 centre büntették hamis vallomás miatt. Ugyan

ezen az estélyen mindazok, a kiknek vászon ingük, lakkcipőjük volt, büntetésben részesültek : természetesen az egyház javára. Két fiatal ember pedig jogot váltott arra, hogy két leánynak kedvük szerint udvarolhassanak. Ez a multság 75 dollár tiszta hasznot hozott. Lehet-e aztán az ilyen gyülekezetben erkölcsi tisztaságról s más e feléről beszélni? ! Egy másik egyházban „élőképeket“ produkáltak. Félmeztelen alakok gyönyörködtették a közönséget idegizgató zene és éneklés mellett. Stoughton, Mass.-ban egyik felekezet férfitagjai ugynevezett „minstrel“ társaságot alakítottak s előadásukon bemutattak egy „szoknya-táncot“ s egy „Bowery-girl“-nek a személyesítőjét. A Bowery, New-Yorknak egyik legromlottabb helye s mindenki érteni fogja : mit tesz ez a kifejezés : „Bowery girl.“ Mindezek tények, bár elhiszszük, hogy hihetetlennek tűnnek fel sok olvasónk előtt, de forrásaink olyan tiszteletre méltók, a melyekben kételkedni egyáltalában nincs okunk.“

— **Helyreigazítás.** „Adatok a papi és tanári lakások történetéhez“ című tárcacikkünknek a múlt heti számában közölt első részében, 36. lapon, a 8. és következő sorok téves tördelés következtében értelemzavaró alakban jelentek meg. Ezek helyesen így állanak : „a beltanácsba, a most elengedett kirekesztés büntetése alatt beválassza. (Resolutio 1753. dec. 17. Intimatio cameraehung. 1753. dec. 22. Protoc. Rest. 1754: 74—76. II.) Előre látható volt, hogy a királyi akarat előtt előbb utóbb meghajolni lesz kénytelen a város közönsége. Az 1755-diki tisztujítás előtt érkezett királyi parancs és kamarai rendelet (Decretum regium 1754. dec. 23. Intimatio Cameralis. dec. 28. Prot. Rest. 1755: 96—102. II.) már azzal fenyegeti meg a debrecenieket“ stb.

— **A kisvársányi ev. ref. templom renoválására újabbán a következő kegyes adományok érkeztek :** 1. Vas Mihály gégenyi ref. lelkész ur gyűjtőívén : Mezösy Gusztáv 2 kor. Csajkos Péterné 1 kor. Magyar János 1 k. 10 fill. Batári Imre 20 fill. Kovács Ferencz 20 fill. Batári Mihály 20 fill. Kis János róm. kath. 20 fill. Técsi Menyhért 1 kor. Molnár János 20 fill. Vas Mátyás 20 fill. K. Kovács Ferencz 20 fill. Varga János 20 fill. Juhász János 20 fill. Vas Imre 1 kor. Szilágyi Dániel 40 fill. Butykainé 1 kor. Sajtos Péter 10 fill. Jene Miklós 20 fill. Szilágyi Ferencz 40 fill. Pázmán István 16 fill. Vas Mihály lelkész 1 kor. összesen 11 k. 16 fillér. 2. Gyöngyösi bank rt. 02 kor. 3. Közbirtokossági takp. Földes 02 kor. 4. Márokpapi egyház 1 kor. Csáfordi Ferencz lelkész 1 kor. 5. Ibrányi ref. egyház 2 kor. 6. Iglói XVI. szerepesi városi takp. 10 kor. 7. Major Gyula Paptamási ref. lelkész gyűjtőívén : Paptamási egyház 02 kor. Major Gyula ref. lelkész 1 kor. Varga P. 20 fill. Paptamási község 02 kor. Nagy S. 20 fill. összesen 5 kor. 40 fill. 8. Hodosy Gábor egyh.-gondnok Nádudvar 05 kor. 9. Karcagi Népbank 02 kor. 10. Ev. ref. egyház Szeghalom 08 kor. 11. Kecskeméti Takarékp. egyesület 10 k. 12. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézete Budapest 10 kor. 13. Betleni Takarékp. 10 kor. 14. Nagymáté Albert ref. lelkész Balkány 02 kor. 15. Magyar agrár és járadékbank Budapest 05 kor. 16. Miskolci Hitelintézet 05 kor. 17. Medgyaszai Gyula Nagy-Kunmadarasi lelkész 04 kor. 18. Nyir-Bátori takp. 02 kor. 19. Kisujszállási ref. egyház 05 kor. 20. Olvashatlan név Budapest 10 kor. 21. Köröstarcsai takp. 05 kor. 22. Kubinyi István ujfehértói földbirtokos 20 kor. 23. Nagybányaváros takp. 05 kor. Eddigi gyűjtésünk eredménye 469 kor. 42 fillér. Fogadják a kegyes adományozók ez uton is hálás köszö-

netünket. Kisvársány, up. Gyüre, 1903. jan. hó 11-én. *Gavallér János* ref. lelkész, *Cserepes István* ref. gondnok.

Szerkesztői üzenet.

Ny. L. Békés. Az első és második jelentkezés között a 14. napnak tényleg *le kell telni*. Eppen azért célszerű az áttérni kívánókat úgy informálni, hogy másodszori jelentkezésre a 15-ik nap előtt ne menjenek. Már most az a kérdés a szóban forgó esetben, hogy az első és másodszori jelentkezés a napnak melyik szakára esett? Csakis ezt tudva, lehet eldönteni, hogy tényleg letelt-e a 14. nap. A feljelentéstől különben nincs mit tartania. Hiszen itt még a legkedvezőtlenebb esetet véve is fel, legfeljebb néhány negyednyi különbségről lehet szó s én ugyan már nagyon sok az áttérésnél szerepelt tanuk által kiállított bizonyítványt láttam, de olyat egyet sem, melyben a nap szaka óra, perc és másodpercek szerint ki lett volna tüntetve. Hát ki fogja ezt konstatálni? Ha pedig a katolikus lelkész ön azért jelentené fel, hogy ez 1881-ben egy vegyes házasságból született, de törvény szerént (már t. i. az 1868. 53. t. c. 12. §-a szerént!) ref. válásu leányt megkeresztelt s a saját anyakönyvébe be is vezetett: azzal ugyan aligha érne el valamit. Mert éppen 1881-ben *Gäns-thaler Nándor* soproni r. kath. segédlelkész és *Poda Endre* soproni pl. bános hasonló ténykedéséből előállott per folyamán kimondta a kir. ítélőtábla (és pedig Vajkay Károly elnöklété alatt dr. Neuberger Ign. és dr. Andrásovics Béla bírálóból álló tanácsában) (l. „Ellenőr“ 1881. 633. sz.) hogy sem a megkeresztelés, sem az anyakönyvbe való bevezetés következtében nem lesz valaki valamelyspeciális felekezet tagjává. S ez alapon fent nevezett vádlottakat, a kiket pedig a soproni kir. j. bíróság elébb már elmarasztalt, — mint felelősíteli, illetve másodfoku bíróság a kir. it. tábla a vád és annak következményeinek terhe alól felmentette. Ez 1881-ben történt, tehát éppen akkor, midőn az ön által felhozott elkeresztelés. Bizonyára nem fognak megbüntetni az ön plebánusát sem. Soh'se tessék hát ezzel bajlódni. Az ügy az áttéréssel különben is be van fejezve. Az ez ügyet közelebbről szabályozni kívánó Trefort-féle miniszteri rendelet aztán az 1884-ik év nyarán jelent meg. A számát idézni nem tudom, mert nincs a birtokomban. De mert az esztergomi utján ez a rendelet akkor a lelkészi hivatalokhoz megküldetett, — tessék az ezen évi hivatalos levelek között az egyház levéltárában, vagy az azon évi körlevelek jegyzőkönyvében rákeresni. — **O. T. Tisza-Koród.** Megkaptam. Egy kis türelmet kérek. **S. J. Dobos.** A kongrua expedálás ügyében nincs beleszólási jogom. A hátralékok elintézése is a kiadóhivatalra tartozik. Én ezzel nem bajlódok.

Tartalomjegyzék: Az egyházjog tanítása. Dr. Kun Béla. — **Tárca:** Adatok. Zoltai Lajos. — **Tanügy:** A gyermekek erkölcsi megvása. Barcsa János. — **Közéletünk:** Az országos özvegyárvai gyámintézetből kimaradt lelkészi özvegyek. R. S. — **Irodalom.** — **Külföld:** Amerikai levél. Harsányi István. — Az anglikán egyház hitcikkei. Nánássy Lajos. — **Különfélék.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat,

a békésbányai egyházmegyében levő *hódmezővásárhelyi* tabáni I-ső osztályu ev. ref. lelkészi állomásra.

Javadalma: lakás ; 3000, Háromezer koronára készpénz előleges évnegyedi részletekben ; 300, Háromszáz koronára értékelt temetési stóla ; keresztelés és esketés díjtalan.

Kötelessége: egyháztörvényeink 427/1898. sz. presbyt. végzés értelmében a tabáni templom mellett, ennek felépülése után, minden lelkészi szolgálatot végezni. Míg a tabáni templom és lelkészlak föl nem épül, az ó-templom mellett, a hol addig lakása lesz, a lelkészi szolgálatokat sorrend szerint felváltva végezni, az anyakönyvi munkákat pedig minden díj és segítség nélkül végezni.

A megválasztott jogos és kötelezett tagja a békéskésbányai lelkészi nyugdíjintézetnek, mely részére 2400 korona nyugdíjat biztosít. Állomását 1903. május 1-én köteles elfoglalni.

A pályázatok Dombi Lajos espereshez. Gyula (Békésmegye) ez évi február 9. napjáig adandók be.

Debrecen, 1903. január 19.

Kiss Áron,
püspök.

dalma: 1. Szabad lakás az egyház épületében, 3 szoba s melléképületei, a házhoz tartozó bel és kültelek használatával. A lakás tisztíttatása s jörendben tartása az egyházat illeti. 2. Készpénz az egyházi pénztárból évnegyedenként előre kiszolgáltatva 800, Nyolcszáz korona. 3. 16 köbméter hasáb tűzifa házhoz szállítva (72 korona értékben). 4. Lelkészi szolgálatok stólája egyházkerületi szabály szerint (20 korona érték.) 5. *Kongrua*. A lelkész a magyarnyelven kívül németül is tudjon.

Pályázati határnap f. évi február 16. Az állomás legkésőbb május 1-ső napján elfogalalandó.

Pályázati kérvények Dombi Lajos espereshez, Gyula (Békésmegye) küldendők.

Debrecen, 1903. jan. 19.

Kiss Áron,
püspök.

Pályásat.

A békéskésbányai egyházmegyében levő *klo-pódiai* ev. ref. lelkészi állásra, melynek java-

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.